

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет соціальних наук та соціальних технологій

Кафедра політології

Бакалаврська робота

Освітній ступінь – бакалавр

На тему: **«СТРАТЕГІЧНІ НАРАТИВИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В
ПОЛІТИКО-ПУБЛІЧНОМУ ДИСКУРСІ НІДЕРЛАНДІВ У КОНТЕКСТІ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання

Спеціальності

052 Політологія

Шапран Анастасія Віталіївна

Керівник Голіченко Т.С.

Кандидатка філософських наук, доцентка

Рецензент _____

Бакалаврська робота захищена

З оцінкою _____

Секретар ЕК _____

« » _____ 20__ р.

Київ – 2023 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	1
РОЗДІЛ 1. ЗАСАДИ ОЦІНКИ СПРИЙНЯТТЯ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ У НІДЕРЛАНДАХ	5
1.1. Система стратегічних наративів у дослідженні пропаганди	5
1.2. Визначення російських стратегічних наративів щодо російсько-української війни.....	11
РОЗДІЛ 2. НІДЕРЛАНДИ ЯК ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ РОСІЙСЬКИХ НАРАТИВІВ: ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СПРИЙНЯТТЯ.....	21
2.1. Ключові аспекти політичної культури Нідерландів	21
2.2. Українсько-нідерландські відносини до та після початку повномасштабного вторгнення.....	31
РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИКО-ПУБЛІЧНИЙ ДИСКУРС НІДЕРЛАНДІВ ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	43
3.1. Аналіз заяв політичних партій та партійних діячів Нідерландів.....	43
3.2. Аналіз публікацій нідерландських ЗМІ.....	55
Висновки.....	63
Список використаної літератури	67
Додатки	80
Додаток А	80
Додаток Б.....	83
Додаток В.....	87
АНОТАЦІЯ.....	99

Вступ

Занепокоєння з приводу російської політики дезінформації в європейських країнах вже давно присутнє в публічному дискурсі та науковій літературі. Останні дослідження обговорюють успіх російської інформаційної війни на Заході і стратегію ЄС у боротьбі з російською пропагандою. Більше того, нещодавня заборона ЄС кремлівських ЗМІ та той факт, що європейська аудиторія все ще зацікавлена у доступі до санкційного контенту через альтернативні способи, вказують на існуючу небезпеку. Однак дослідження російської пропаганди мало фокусуються на її сприйнятті у суспільствах, а особливо – суспільствах Західної Європи. Міфи, що просуваються з наративами російської пропаганди, можуть впливати на погляди на політику щодо російсько-української війни та становити загрозу для безпеки та євроінтеграції України, а отже потребують вивчення та розробки інформаційної політики протидії.

Стратегічні наративи мають вирішальне значення для розуміння стимулів і цілей зовнішньої політики та побудови ідентичності. Саме сприйняття стратегічних наративів суспільством може бути одним з небагатьох способів вимірювання ефективності пропаганди. Вони корисні в дослідженні пропаганди, оскільки є зручними одиницями повідомлень пропаганди, які можуть допомогти систематизувати дані та характеризувати пропагандистський вплив. Однак потенціал досліджень зі сприйняття стратегічних наративів ще не повністю вивчений, а наявні дослідження критикуються за відсутність фокусу на цільовій аудиторії наративів.

Нідерланди – це країна, що надає значну урядову військову допомогу Україні та демонструє високий громадський рівень підтримки України. Не зважаючи на це, існує кілька тривожних ознак впливу російської пропаганди. Серед них, популярний у соціальній мережі Twitter хештег #ZelenskyWarCriminal (переклад – Зеленський військовий злочинець); підтримка позицій Partij Voor de Vrijheid (PVV), послідовники якої пов'язані з підтримкою Росії та Forum voor Democratie

(FvD), лідера якого було помічено у співпраці з Кремлем; подання до суду справи проти заборони ЄС на кремлівські ЗМІ; ознаки називання українців «нацистами» в публічному просторі тощо. Зазначені факти вказують на необхідність дослідження впливу російської пропаганди та, зокрема, стратегічних наративів, на Нідерланди.

Відтак, **актуальність теми дослідження** зумовлена нагальною необхідністю вивчення впливу російської пропаганди у західних суспільствах та Нідерландах, а також розвитку напрямку досліджень сприйняття стратегічних наративів. Дослідження має розвідувальний характер та пропонується як перший крок у вивченні сприйняття російської пропаганди у Нідерландах. Наукова новизна роботи полягає у врахуванні аспектів політичної культури та досвіду суспільно-політичних відносин для інтерпретації наявності та впливу стратегічних наративів у суспільствах.

Мета дослідження – розкрити наявність впливу стратегічних наративів російської пропаганди щодо російсько-української війни на політико-публічний дискурс Нідерландів.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі **завдання**:

1. Визначити теоретико-методологічну основу дослідження стратегічних наративів та їх сприйняття.
2. Виявити російські стратегічні наративи та їхні елементи щодо російсько-української війни, спрямовані на аудиторію Нідерландів.
3. Охарактеризувати ключові історичні, політичні та суспільні аспекти Нідерландів, що формують політичну культуру країни.
4. Розкрити тенденції та особливості українсько-нідерландських відносин до та після початку повномасштабного вторгнення.
5. Виявити та пояснити зв'язок між заявами політичних партій та партійних діячів Нідерландів про російсько-українську війну з російськими стратегічними наративами.

6. Виявити та пояснити зв'язок публікацій нідерландських ЗМІ про російсько-українську війну з російськими стратегічними наративами.

Об'єкт дослідження – стратегічні наративи російської пропаганди в політико-публічному дискурсі Нідерландів.

Предмет дослідження – стратегічні наративи російської пропаганди в політико-публічному дискурсі Нідерландів у контексті російсько-української війни.

Теоретико-методологічна база дослідження:

Робота має інтерпретативний підхід та якісну методологію дослідження. В ході написання роботи було використано теоретичний підхід Системи стратегічних наративів, запропонований дослідниками А. Міскімон, Б. О'лафлін та Л. Розелль, з урахуванням його критики українськими та іноземними дослідниками. Також було використано елементи теорії конструктивістського дискурс-аналізу за Е. Лакло і Ш. Муфф.

Методи дослідження:

Для написання роботи було використано загальнонаукові та специфічні методи дослідження. Завдяки методу аналізу та синтезу було визначено теоретико-методологічну базу дослідження та охарактеризовано політичну культуру Нідерландів та українсько-нідерландські відносини. За допомогою якісного контент-аналізу було виявлено російські стратегічні наративи та значення плаваючих знаків російського дискурсу. Завдяки дискурс-аналізу було охарактеризовано риторику політичних партій та ЗМІ у Нідерландах і виявлено зв'язки з російськими стратегічними наративами. За допомогою методу індукції було інтерпретовано результати дослідження сприйняття стратегічних наративів у Нідерландах.

Джерельну базу дослідження склали новинні публікації російських (Russia Today) та нідерландських ЗМІ (de Telegraaf); офіційні сайти державних органів Нідерландів (Rijksoverheid, Centraal Bureau Voor De Statistiek); сайти та соціальні мережі політичних партій і партійних діячів Нідерландів (Democraten 66,

Christen-Democratisch Appèl, Socialistische Partij, GroenLinks, Partij voor de Vrijheid, Forum voor Democratie); результати соціологічних опитувань та статистичні дані (Standard Eurobarometer, European Values Study, Pew Research Center).

Структура та обсяг: Робота складається зі вступу, трьох розділів, що включають у себе шість підрозділів, висновків, списку використаної літератури та трьох додатків. Обсяг роботи – 66 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ЗАСАДИ ОЦІНКИ СПРИЙНЯТТЯ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ У НІДЕРЛАНДАХ

1.1. Система стратегічних наративів у дослідженні пропаганди

За поширеним визначенням, пропаганда – це використання переконливої інформації з метою маніпуляції цільової аудиторії задля досягнення бажаної поведінки (Bernays, 1928; Jowett & O'Donnell, 2015). Класична концептуалізація пропаганди передбачає вплив згори-донизу, де головний актор, переважно – держава, формує сприйняття та поведінку мас. Дослідники вказують, що за своєю природою пропаганда – це комунікаційна практика, що не містить простору для дискусії, діалог є її протилежністю (Ellul, 1965: с. 11).

Проте сучасні процеси, зокрема, діджиталізація і глобалізація, створюють більше можливостей для участі індивідів у дискурсі і перетворюють аудиторію пропаганди на її співтворців. Ці можливості, зокрема, використовуються та інструменталізуються в авторитарних чи гібридних режимах. Так, наприклад, дослідниця Оатс пропонує термін «rewired propaganda» (переклад – перебудована пропаганда) для опису практик характерних російській пропаганді, як «прихильність до дезінформації та маніпуляцій, у поєднанні з можливостями нової цифрової ери, що дає особливі переваги репресивному режиму, який може проактивно формувати наративи ЗМІ» (Oates, 2016: с. 399). Дослідники Вонлес та Берк вводять термін «пропаганда участі», який передбачає, що кожен об'єкт переконання, індивідуальний чи груповий, може стати новим суб'єктом виробництва та розповсюдження пропаганди (Wanless, Berk, 2019: с. 15).

У пропаганді участі, цільова аудиторія може несвідомо поширювати повідомлення пропаганди за допомоги соціальних мереж та іншими доступними способами, а також частково змінювати їх через власну інтерпретацію. Проте такі зміни не впливають на основний сенс повідомлення. Приймаючи зміну сучасних практик пропаганди, підхід до вивчення її впливу наближається до підходу

дискурсивної формації Фуко, в якому системи дискурсів створюють об'єкти, тіло і суб'єкти дискурсу в процесі артикуляції (Foucault, 1972). Тобто, цільову аудиторію повідомлень пропаганди варто сприймати не лише як споживача, а також і агента поширення чи її виробника.

Стратегічні наративи

Наративи є одним із інструментів, які використовуються для переконання. Так, мета-аналіз досліджень наративного переконання Бреддока і Діларда продемонстрував, що наративи здатні змінити переконання, ставлення, наміри та поведінку осіб, незалежно від контексту та початкових ставлень (Braddock & Dillard, 2016). Українські та іноземні дослідники приділили особливу увагу вивченню наративів, що використовується російською пропагандою для створення ідентичностей і виправдання дій на міжнародній арені. Через фрейм чи ідеологію «руського миру», такі наративи використовуються у новинних медіа, соціальних мережах, культурних продуктах, освітніх матеріалах, поширюються бот-фермами в Інтернеті.

Дослідження наративів у міжнародних відносинах та політології приходять із введенням Фрідманом стратегічних наративів у сферу міжнародної безпеки як «переконливої історії, яка може пояснити події та з якої можна зробити висновки» (Freedman, 2006: с. 22). Сучасні дослідження наративів пропаганди переважно засновуються на підході Системи стратегічних наративів (надалі – ССН) дослідників Міскіммона, О'лафлін та Розелль. Розроблена у 2013 році, ССН стала стартом для подальшої концептуалізації стратегічних наративів (надалі – СН) та їх дослідження.

Міскіммон, О'лафлін та Розелль (2013, 2014) визначили СН як засіб м'якої сили (мовою оригіналу – soft power), посиляючись на Найя, який стверджував, що міжнародні справи стали питанням тих «чия історія переможе» (Nye, 2004: с. 106). З точки зору Міскіммон, О'лафлін та Розелль, стратегічний наратив є комунікативним інструментом, за допомогою якого політичні актори надають значення минулому, теперішньому та майбутньому для досягнення політичних

цілей (Miskimmon et al, 2014: с. 7), і обов'язково містить актора, дію чи інструмент, мету або намір і сцену (2014: с. 28). Вони також визначили три рівні стратегічних наративів: міжнародні системні наративи, національні наративи та проблемні наративи (мовою оригіналу – issue/policy narratives) (Miskimmon et al., 2013). Крім того, вони відзначили, що емпіричним дослідженням м'якої сили бракує структурованого підходу до аналізу наративу, і запропонували розглядати три етапи розвитку СН: формування, проекція та сприйняття. Аналіз формування СН вимагає розуміння стратегічних цілей акторів, таких як встановлення порядку денного, легітимація політики та мобілізація, а також типів комунікації, таких як переконання, аргументація та репрезентативна сила (Miskimmon et al, 2014: с. 11). На етапі проектування СН вчені підкреслюють важливість медіа-екології (що включає розуміння середовища, акторів та технологій), у яких відбувається ця комунікація (2014: с. 14). Нарешті, аналіз сприйняття СН вимагає вивчення ставлень, думок і поведінки аудиторії до і після того, як цей наратив досяг її (2014: с. 17).

Доповнення системи стратегічних наративів

Основна критика запропонованого виміру спрямована на недостатню чіткість концептуалізації СН і, що найважливіше, визначення емпіричного підходу до СН (Colley, 2017: с. 1–2). Нещодавня робота Котічіа та Катанцаро намагається провести межу між стратегічними наративами, фреймами та основними фреймами, які, на їхню думку, дослідники часто плутають (Coticchia & Catanzaro, 2022). Вони окреслюють сюжетність (мовою оригіналу – emplotment) та стратегічний вимір як визначальні риси СН (2022: с. 435-6). І хоча стратегічні та сюжетні компоненти концептуалізації вказуються у роботі Міскіммона та інших, сюжетність бракує пояснень. Котічіа та Катанцаро описують її як вибіркового процес з'єднання подій, що створює єдину історію, де важливим є сам сюжет, а не хронологічний чи категорійний порядок, посиляючись на роботи Сомерса, 1994, Коллі, 2017 та Девіса, 2002 (2022: с. 435).

Хінк та інші стверджували, що для надання більшої ясності концепції стратегічного нарративу важливо розрізняти тактичний і стратегічний (Hinck et al, 2019). Тоді як стратегічний нарратив визначає природу геополітичного світу, тактичний нарратив використовується для формування сприйняття негайної проблеми. У їхньому визначенні «стратегічний» розглядається як не стільки про намір, скільки про роль у формуванні світогляду аудиторії (2019: с. 4-5). Однак таке розрізнення важко реалізувати. По-перше, як стверджує Коллі, навіть коли СН на перший погляд стосується окремої людини або окремої проблеми, він націлений на більший масштаб, що узгоджується з цілями основного нарративу або фрейму (Colley, 2019: с. 10). По-друге, висновки про роль у формуванні світогляду аудиторії можна зробити лише після вивчення нарративного прийому.

Хінк та інші також припускають, що аналіз СН має більше зосереджуватися на екології медіа, оскільки медіа є не просто інструментом творця нарративу, і те як вони інтерпретують або змінюють нарратив впливає на спільне суспільне значення, яке надається конкретній події (2019: с. 11). Отже, аналіз медіа-екології має бути включений у дослідження стадії сприйняття нарративів, а не лише проєкції, що передбачено концепцією Міскіммона та інших (2019: 4). Хінк та інші впроваджують цю теоретичну зміну у масштабному кількісному дослідженні ролі екологій регіональних медіа, пов'язаних із виборами в США, що є одним із небагатьох досліджень, які досліджують ефективність пропаганди.

Шмітт висловлює іншу думку, стверджуючи, що вимір Міскіммона, О'лафліна та Розелль не пропонує повноцінного механізму вивчення сприйняття СН цільовою аудиторією (Schmitt, 2018: с. 5). Він пояснює, що відсутність спроможності вивчити, як стратегічний нарратив звертається до цінностей, інтересів і упереджень цільової аудиторії, спричинений, власне, відсутністю зосередженості на цій аудиторії. Коллі підтверджує цей аргумент, зазначаючи що попереднім дослідникам не вдалось пояснити як цільова аудиторія може інтерпретувати події та їх співвідношення з нарративами (Colly, 2019: 10). Так, Шмітт представив політичний міф як ключовий механізм дослідження

сприйняття СН у його дослідженні сприйняття російських наративів у Франції. Він використав визначення Боттічі, яке пояснює політичний міф як інтерсуб'єктний наратив, за допомогою якого члени соціальної групи створюють значення свого політичного досвіду та вчинків. Оскільки і політичний міф, і СН є наративом, головна відмінність полягає в їхньому джерелі: політичний міф створюється через суспільні зміни та зміну потреб політичної спільноти, тоді як СН навмисно конструюється політичними акторами (Schmitt, 2018: 2). Отже, вплив СН у суспільстві або його сприйняття залежить від його резонансу з місцевим політичним міфом.

Дослідники Тольц та Хатчінгс доповнили ССН елементом соціально-конструктивістського дискурс-аналізу – дослідженням плаваючих знаків (Tolz & Hutchings, 2023). За Лакло і Муффа, теоретиками цього підходу, плаваючі знаки – це багатозначні концепції та феномени, створення фіксованого значення яких є основною метою дискурсу (Laclau & Mouffe, 2001: с. 113). Тольц та Хатчінгс виділили такі плаваючі знаки як «Україна», «нацизм» і «геноцид», за фіксацію значення яких намагається боротись російська пропаганда. Розширення цього підходу за допомогою порівняння значень, які надаються цим елементам у дискурсі різних країн, може стати дієвим інструментом для визначення сприйняття СН і впливу пропаганди загалом.

Важливо виокремити внесок українських дослідників/-ць до розвитку ССН. Дослідниці Жаботинська та Велівченко приймають подібний до вищезазначеного підхід до вивчення елементів без фіксованого значення, проте називають їх політичними концептами, заснованими на наративах (мовою оригіналу – *narrative-based political concept, NBPC*) (Zhabotynska & Velivchenko, 2019). Дослідниці наголошують, що значення NBPC різняться не лише поміж різних дискурсів або наративів, але і в межах одного, що залежить від інтерпретації поширювачів інформації. Стратегічним наративом вони називають те NBPC, що є багаторазово повторюваним і зустрічається у різних джерелах (2019: с. 366).

Фокус дослідниць на характеристиці повторюваності СН був відзначений як важливий внесок до теорії.

Українська дослідниця Чабан зробила внесок до способу вивчення медіа-екологій на стадіях проєкції та сприйняття СН у зосередженні уваги на оповідачах (мовою оригіналу – narrators), тобто виробниках новин (Chaban et al, 2019). Цей підхід підкреслює, що саме виробники новин володіють знаннями, навичками та репутацією для формування сприйняття стратегічних наративів на рівні з іншими елітами, що формують громадську думку (2019: с.3) Саме тому при дослідженні медіа-екології варто розглянути характеристики конкретних ЗМІ, звернути увагу на їхніх власників та впливових осіб.

Висновки до підрозділу

Отже, завдяки процесам глобалізації та розвитку технологій, траєкторія поширення пропаганди «згори-донизу» вже не є актуальною. Стратегічні наративи, як один із інструментів пропаганди, мають значний потенціал впливу завдяки можливості залучення цільової аудиторії до її поширення. Академічна дискусія щодо сутності СН триває, і дослідники не мають єдиного бачення концепції чи підходів до її дослідження. Наступне визначення підсумовуватиме змістовні введення дослідників та буде використовуватись у роботі:

Стратегічні наративи – це комунікативний інструмент, який вичерпно пояснює світові, національні чи точкові події у простій формі задля впливу на ставлення і переконання аудиторії та досягнення бажаної поведінки, складовими якого є актор, дія, мета, сцена та інструмент, який характеризується стратегічністю, сюжетністю та повторюваністю, і який бореться за надання фіксованого значення ключовим концепціям.

Аналізом академічної літератури було встановлено, що вивчення стадії сприйняття СН вимагає дослідження особливостей цільової аудиторії, що включає в себе політичну культуру країни, дискурс політичної та громадської еліти, яка має вплив на громадську думку, а також особливої уваги медіа-простору.

1.2. Визначення російських стратегічних наративів щодо російсько-української війни

*«Freedom over censorship,
Truth over narrative»*

— девіз англomовного каналу Russia Today

Огляд літератури

Дослідниками російських СН переважно проводяться аналізи щодо наративів, спрямованих на внутрішню або українську аудиторію: СН щодо нідерландського¹ референдуму щодо Угоди про асоціацію України з ЄС (Zhabotynska & Velivchenko, 2019); СН щодо війни в Україні (Szostek & Hutchings, 2015) внутрішніх СН різних тематик (Hinck et al, 2018), внутрішніх СН щодо анексії Криму (Biersack & O’Lear, 2014), геополітичних СН щодо війни в Україні (Claessen, 2023), СН про Захід (Ventsel et al, 2021), СН щодо Брекзиту (Flaherty & Roselle, 2018) та багато інших. Перелік досліджень, які вивчають російські СН, спрямовані на зовнішні аудиторії, значно вужчий. Було знайдено наступні дослідження:

- резонанс деяких СН із французьким політичним міфом (Schmitt, 2018);
- СН, спрямовані на аудиторію США під час президентських виборів (Hinck et al, 2019);
- СН про Covid-19, спрямовані на Балтійські країни (Mölder & Sazonov, 2020);
- СН про НАТО та Східну Європу, спрямовані на країни ЄС (Makhashvili, 2017).

¹ Тут і надалі, держава Королівство Нідерланди буде називатись «Нідерланди», її громадяни – «нідерландці», характеристики чи належність – «нідерландський». При цитуванні української літератури, що використовує слово «Голландія», англійської чи нідерландської літератури, що використовує «Holland» або похідні слова, що мають на увазі країну, текст буде змінений для забезпечення коректного розподілу між поняттям «Голландія», як регіон та провінція, і «Нідерланди», як держава.

Дослідження щодо впливу чи ефективності російської пропаганди спрямованої на зовнішні аудиторії загалом обмежуються Східною Європою (Helmus et al, 2018; Julukhidze, 2020 тощо) та країнами Балтії (Veebel, 2015; Morkunas, 2022; Simons, 2015 тощо).

Водночас, аналітичними центрами громадських та державних або міжнародних організацій було вказано на загрозу російської пропаганди у країнах світу, зокрема і в ЄС. Дослідження показали, що після заборони кремлівських медіа в ЄС у березні 2022 року, інтерес до санкціонованих матеріалів не зник (Balint et al, 2022). Так, англо-, німецько-, франко-, та іспаномовні аудиторії країн ЄС продовжили переглядати новини одного із найголовніших кремлівських медіа – Russia Today (RT) за допомогою альтернативних доменів, дзеркальних веб-сайтів та веб-сайтів, які спрямовують трафік на RT (2022: с.9). Зокрема, Нідерланди продемонстрували зростання інтересу збільшенням трафіку на 461%, а також значне домінування серед інших країн (86%) у використанні англійського домену заборонених сайтів в ЄС (2022: с.9, 12).

Дослідницькими центрами було проведено масштабну роботу з виділення російських наративів. Так, Громадською організацією «Україна-2050» у 2021 році було створено Постійну міжнародну місію медіа-моніторингу щодо російської дезінформації відносно України та української діаспори. У Звіті за період з 24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року (надалі – Звіт), Місія виділяє 7 метанаративів, що мають 68 суб-наративів (див. Додаток №1), у 56 країнах світу (Чолій, 2023). Надані у Звіті наративи відповідають вимогам концептуалізації СН: вони містять актора, дію чи інструмент і сцену, характеризуються стратегічністю – мають визначену мету наративу, і мають сюжетну структуру.

Проблемою використання виділених у Звіті наративів може стати відсутність специфічних даних для окремих регіонів. Попередньо було зазначено, що академічна література вказує на залежність змісту СН від їхньої цільової аудиторії. Таким чином, очікується, що СН, спрямовані на російську аудиторію –

на російськомовних каналах комунікації – відрізняються від СН, спрямованих на західні аудиторії, – на іншомовних каналах комунікації.

Зокрема, існує пересторога щодо СН, актором яких є Захід, адже російські СН намагаються дискредитувати або принизити політиків та населення західних країн, що може викликати відторгнення таких СН аудиторіями і, відповідно, впливати на рівень сприйняття. Тому очікується, що СН будуть варіюватись в залежності від цільового регіону.

Аби перевірити цю гіпотезу, буде проведено аналіз російського ЗМІ, що спрямований на західні аудиторії та виділено СН. Далі ці СН буде порівняно із наративами, виділеними у Звіті. У разі підтвердження гіпотези, дослідження потребуватиме проведення аналізу більшої кількості публікацій російських ЗМІ, спрямованих на західні аудиторії.

Виділення стратегічних наративів

Для визначення російських СН обрано ЗМІ Russia Today, як той, що названий а) найбільш потужним каналом публічної дипломатії росії (Rawnsley, 2015), б) найбільш фінансованою офіційною організацією, що виробляє, поширює та продає новини на службі кремля (Elswah & Howard, 2020) та в) інноваційним інструментом російської пропаганди, створеним у відповідь на хвилю демократизації в Україні (Lutsevych, 2016).

Окрім теле- та радіоканалу RT декількома мовами світу, текстові та відео матеріали ЗМІ також публікуються на веб-сайтах та у соціальних мережах. Через складність збору матеріалів з веб-сайту, спричинену блокуванням російських сайтів, було обрано публічний канал RT у соціальній мережі Телеграм, за посиланням <https://t.me/rtnews>. Був обраний канал, що ведеться англійською мовою, адже, як було зазначено попередньо, саме такі матеріали читають нідерландці. Станом на квітень 2023 року, канал мав 216 тисяч підписників, і публікації набирали від 5 тисяч до 30 тисяч переглядів. Новини, що публікуються там, майже повністю відповідають матеріалам на англomовному веб-сайті – це спричинено частим блокуванням кремлівських ресурсів.

Для контент-аналізу було обрано матеріали, опубліковані 24 лютого 2022 та протягом 10 інших випадково згенерованих дат з 25.02.2022 до 31.12.2022.² Матеріали, що потрапили до кінцевого аналізу – це усі текстові публікації, що мають згадки «Ukraine», «Ukrainian», «Ukrainians», «special military operation», «SMO», «war», назви будь-яких населених українських пунктів та імена українських посадовців. Кодування проводилось за відкритим списком, тобто – СН формулювались та модифікувались під час аналізу.

Всього було обрано 157 текстів публікацій. Найбільша кількість матеріалів була опублікована 24 лютого 2022 (80 одиниць). Відмічено, що новинні тексти часто публікувались серіями: спершу є публікація, що має на меті сформулювати ставлення до певної події, а після неї публікуються нейтральні тексти, що описують події без оціночних суджень чи маніпуляції. Наприклад, спершу новина вказує, що українські війська здійснили обстріл цивільного населення українського міста, а потім поширюється інформація про наявність повторних вибухів у місті чи про стан руйнування. Таким чином, одна дезінформативна публікація може впливати на сприйняття наступних, навіть таких, що містять лише факти. Серед матеріалів були відсутні аналітичні матеріали чи особисті думки журналістів – канал публікував лише новини про події або цитати політичних діячів.

Було ідентифіковано 18 СН у 63 публікаціях, у 11 з яких головним актором є Україна, у 4 – росія, у 3 – колективний Захід. Наступна таблиця підсумовує проведений контент-аналіз за системою стратегічних наративів.

² Дати згенеровані онлайн-рандомайзером: 8 квітня 2022, 9 квітня 2022, 3 липня 2022, 9 серпня 2022, 27 серпня 2022, 2 вересня 2022, 20 вересня 2022, 4 листопада 2022, 20 листопада 2022, 27 грудня 2022.

Таблиця 1.1. Стратегічні наративи Телеграм-каналу Russia Today

Актор	Тип	СН	Мета	N ³
Україна	Проблемний	Україна розпродает зброю, яку отримує від країн Заходу, олігархам	Зменшити обсяг поставок зброї для України, зобразити Україну як корумповану державу	1
		Україна поширює дезінформацію щодо дій російської армії	Дискредитувати Україну як міжнародного партнера, покращити репутацію росії	4
		Україна обстрілює українське цивільне населення	Зобразити росію як захисника, виправдати її агресію, демонізувати Україну	5
		Україна обстрілює російські території	Виправдати збройну агресію проти України	2
		Українські війська не чинять супротив російським	Зобразити українську владу як нелегітимну, а українців як таких, що підтримують росію	3
		Українські війська програють російським, тому що вони слабкі	Підірвати віру Заходу у перемогу України, лишити її підтримки	3
		Українські війська є жорстокими, знуцаються над цивільним населенням та полоненими	Виправдати збройну агресію проти України, дискредитувати Україну, лишити її підтримки	5
		Україна та українські біженці створюють проблеми для європейців, є невдячними та небезпечними	Знизити рівень залученості Заходу у війну, сформувати недовіру, підірвати рівень підтримки	2
	Національний	Народ України бажає приєднання до росії	Легітимізувати «референдуми», виправдати збройну агресію та окупації	5
		Українська ідентичність була створена штучно	Виправдати збройну агресію проти України, заперечити українську державність	2
		Український нелегітимний і неонацистський уряд обмежує свободи та тероризує населення України	Дискредитувати українську владу, легітимізувати збройну агресію, зобразити росію як захисника	12
росія	Проблемний	росія демілітаризує Україну, не шкодячи цивільному населенню	Зобразити росію як таку, що не становить загрози, покращити репутацію	9
		Військовою операцією росія захищається від українських загроз і провокацій	Зобразити росію як жертву, викликати емпатію, демонізувати Україну	4

³ Кількість публікацій що використовують відповідний СН.

	Глобальний	росія намагається досягнути миру та запобігти світовій війні своїми діями в Україні	Зобразити росію як величного захисника, викликати вдячність	5
Захід	Глобальний	Захід втрачає свою політичну та економічну силу через підтримку України	Послабити санкції проти росії, зменшити силу підтримки Україні	2
	Глобальний	Захід використовує Україну як «бойовий таран» для боротьби з росією	Підірвати довіру населення до політичного керівництва, змінити пріоритети, зменшити тиск на росію	1
	Глобальний	Захід відмовлявся від перемовин з росією щодо світового порядку безпеки, тому почалась війна	Перекласти відповідальність за початок війни, зобразити росію жертвою	1

Джерело: складено авторкою на основі публікацій Телеграм-каналу Russia Today.

На противагу висновку дослідників про те, що російська пропаганда має на меті не переконати а заплутати аудиторії, пропонуючи несумісні версії реальності (Pomerantsev & Weiss 2014), виявлені СН розповідають послідовну та логічну історію. Кожен з виділених наративів спрямований на послаблення підтримки України серед західних аудиторій, зображення її водночас небезпечною і слабкою, і тим більше – не вигідною для підтримки. Описуючи українських військових жорстокими, а російських – гуманними, українську владу – терористом, а російську – рятівником, Україну – дезінформатором, а росію – борцем за правду, російські СН пропонують версію totally протилежної реальності. Це підкріплюється СН про те, що Україна маніпулює даними і несправедливо звинувачує росію у скоєнні військових злочинів. Наприклад, новина на каналі Russia Today від 8 квітня 2022 року описує фейкову розмову українського службовця із журналістом, який заперечує наявність останків у Бучі та розповідає, що насправді російські військові гарно ставились до цивільного населення.

Жоден із виділених СН не суперечить наративам, виділеним у Звіті, за змістом чи метою. Кількість матеріалів, що увійшла до аналізу – обмежена, тому допускається, що за відсутності значних розходжень, суб-наративи Звіту, а особливо ті, що можна класифікувати як проблемні СН, можуть поширюватись

через цей канал або інші англомовні канали. Єдиною відмінністю визначено звернення до Заходу: в обраних публікаціях Russia Today було використано більш розмите формулювання «Захід» та «колективний Захід», тоді як у Звіті суб-нарлативи містять більше згадок США та НАТО. Таким чином, гіпотеза щодо залежності російських СН від цільової аудиторії є спростованою. При дослідженні зв'язку СН російської пропаганди із дискурсом Нідерландів, буде використовуватись перелік СН, запропонованих у Звіті, як більш вичерпний. Водночас, повідомлення, що поширюються на каналі Russia Today також отримали більшу вагомість у репрезентативності російських СН, а отже, можуть використовуватись для подальшого аналізу.

Виділення плаваючих знаків

Додатково, слідуючи прикладу дослідників Тольц та Хатчінгс, які визначили наступні плаваючі знаки російської пропаганди: «Україна», «Нацизм» і «геноцид», було проведено окремий аналіз текстів, опублікованих на каналі Russia Today з 24.02.2022 до 31.12.2022, які містили наступні ключові слова: «Nazi», «neo-Nazi» чи «Nazism» і «genocide», стосувались війни та надавали характеристики ключовим словам. Аналіз знаку «Україна» був проведений на основі попередньої вибірки матеріалів.

Знак «нацизм» та похідні від нього терміни виявились найбільш прив'язаними та навіть синонімічними до уряду України. Майже кожна згадка українського уряду мала приставку «нацистський» або «нео-нацистський», без розрізнення цих двох термінів. Всього було знайдено 40 публікацій, що надавали характеристики знаку «нацизм» та похідних термінів у відношенні до війни в Україні. За результатами аналізу, знак «нацизм» залишається плаваючим знаком навіть в межах російського дискурсу: не зважаючи на домінування значення, пов'язаного з українським правлінням, існують суперечливі значення. Так, головним джерелом нацизму в Україні визначається або США, що передбачає маніпуляцію та використання населення України в своїх геополітичних інтересах, або навпаки – український уряд, що передбачає маніпуляцію Заходом.

Водночас, характеристики, що приписані до «нацистів», тобто їхні дії, є розкиданими між усіма групами. Головними ознаками є використання цивільного населення у своїх інтересах, жорстокість, недалекість, натхнення нацистською Німеччиною. Таблиця 1.2 підсумовує основні значення та характеристики.

Таблиця 1.2. Варіація змісту знаку «нацизм» у публікаціях Russia Today

Хто такі нацисти та нео-нацисти?	Що вони роблять?	Хто їх підтримує/ Хто є джерелом?
1) Уряд України; 2) Батальйон Азов; 3) Право-радикали та послідовники Степана Бандери, які переважно знаходяться у Львові; 4) Всі, хто намагаються «відмінити» російську культуру; 5) Європейці (зокрема, німці), які підтримують поставку летальної зброї до України; 6) Європейці (зокрема, французи), які йдуть воювати на сторону України.	Використовують дітей, жінок та людей похилого віку як живий щит; Тримають весь народ України у полоні; Їх ненавидять більшість народу України; Обстрілюють цивільне населення України; Не здатні до перемовин; Вживають наркотичні речовини; Надихаються нацистською Німеччиною.	1) Український уряд; 2) США спонсорують їх і проводили тренування у військових американських таборах задовго до війни, аби створити «живу зброю» НАТО.

Джерело: Складено авторкою на основі публікацій Телеграм-каналу Russia Today з 25.02.2022 до 31.12.2022.

Значення чи характеристики знаку «геноцид» надавались у 10 публікаціях. Так само, як зі знаком «нацизм», російська пропаганда надає терміну декілька значень, частина з яких суперечить одна одній. Суперечність стосується ролі Заходу у діяльності українського уряду: за одним варіантом, Захід не є залученим та ігнорує дії, за іншим – спонсорує геноцид проти українців, аби використати Україну у своїх інтересів. Схема №1 підсумовує основні значення та характеристики.

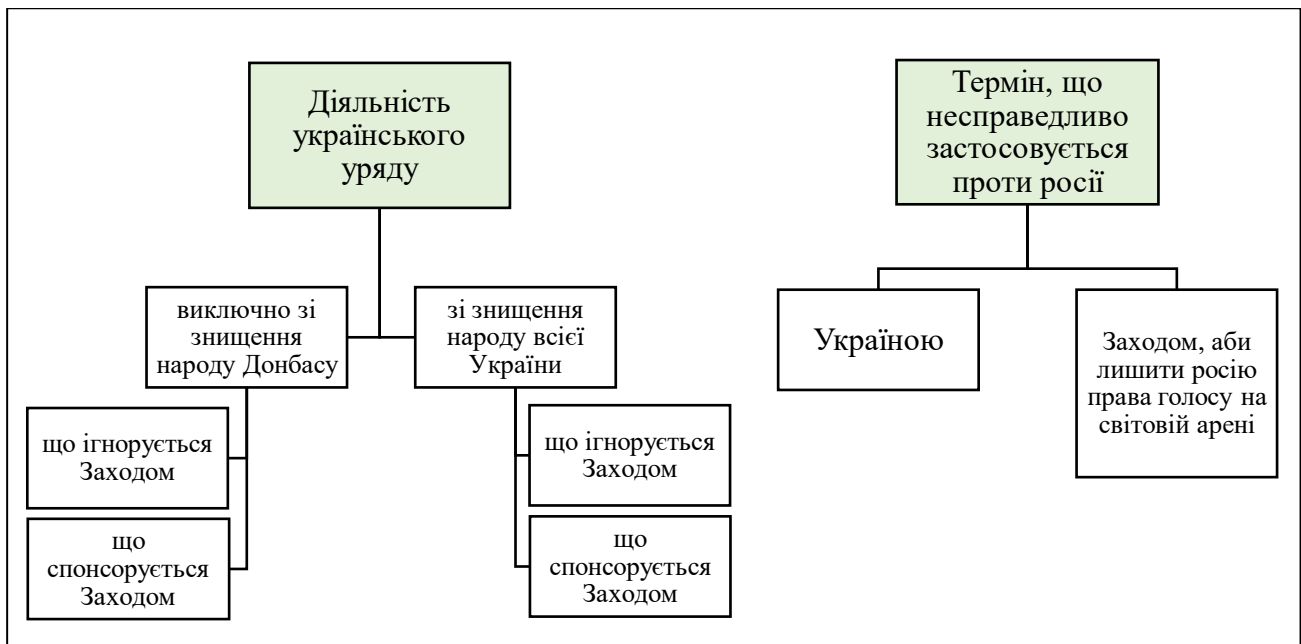

Рис. 1.1. Варіація змісту знаку «геноцид» у публікаціях Russia Today

Джерело: Складено авторкою на основі публікацій Телеграм-каналу Russia Today з 25.02.2022 до 31.12.2022.

Знак «Україна» у публікаціях каналу набирає двох значень: один із них ототожнюється з урядом України, інший – з народом України. У публікаціях «Україна-уряд» – це нелегітимне та корумповане утворення, що захопило владу у 2014 році, тероризує населення та існує лише за підтримки Заходу, який використовує Україну для боротьби з росією. «Україна-народ» будується на ідеології «руського міра»: «ми» як усі слов'янські народи, яких об'єднує спільна історія та культура, російська мова, православна релігія та її цінності, що протистоїть «іншим» – колективному Заходу. «Україна-народ» є залежним від росії утворенням, що поділяє зазначені спільні характеристики, знаходиться під окупацією нелегітимного уряду та потребує визволення.

Висновки до підрозділу

У цьому підрозділі було виявлено, що існує нестача академічних досліджень щодо впливу та сприйняття стратегічних наративів у західних країнах, зокрема, країнах ЄС та конкретно – у Нідерландах. Водночас, було підмічено, що загроза такого впливу залишається високою, не зважаючи на заборону кремлівських медіа у ЄС.

На основі аналізу публікацій Телеграм-каналу Russia Today англійською мовою та Звіту Постійної міжнародної місії медіа-моніторингу щодо дезінформації, було визначено що:

- (1) російські СН, спрямовані на зовнішні та внутрішні аудиторії, не є відмінними за змістом та метою. Вони спрямовані на дискредитацію України та української влади, формування образу росії як жертви та месії, демонізацію Заходу як такого, що контролюється США та НАТО, та використовує Україну для відстоювання власних геополітичних інтересів. Ці СН відрізняються послідовністю у своєму зв'язку між собою.
- (2) Значення, яке надається російським дискурсом термінам «нацизм» та «геноцид», не є послідовним у межах дискурсу. Було виявлено 6 різних значень, наданих «нацизму», із найбільш центральним значенням – «уряд України» та суперечливою характеристикою – його головним джерелом: Україна чи США. Так само роль Заходу варіюється поміж наданих значень знаку «геноцид». Знак «Україна» набирає двох значень: один із них ототожнюється з урядом України, інший – з народом України.

РОЗДІЛ 2. НІДЕРЛАНДИ ЯК ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ РОСІЙСЬКИХ НАРАТИВІВ: ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СПРИЙНЯТТЯ

2.1. Ключові аспекти політичної культури Нідерландів

В першому розділі дослідження було встановлено, що для того, аби зрозуміти етап сприйняття СН, необхідно дослідити їхню цільову аудиторію. Резонанс політичних міфів, наративів, цінностей та фреймів аудиторії з СН визначає чутливість до СН та їхній потенційний вплив. Так само і ставлення до предмету СН – тобто до України – і досвід відносин з ним впливає на їхнє сприйняття.

Політична культура є одним з найбільш популярних і водночас суперечливих понять у політичній науці (Elkins, 1979), що дає змогу охопити сутність суспільства, виділити його характеристики. На противагу поширеному підходу Алмонда та Верби, що фокусується на особливостях політичних інститутів, політична культура за Чілтоном широко визначається як усі публічно загальні чи поширені способи відносин у суспільстві (Chilton, 1988: с. 431), де публічно загальні означає, що спосіб суспільних відносин розуміється та використовується всіма учасниками для орієнтації один на одного (Chilton, 1988: с. 429). Аби зрозуміти політичну культуру, потрібно з'ясувати, які ці способи взаємодії, як вони поширюються і які підстави цьому, хто є впливовим актором, а які групи суспільства навпаки виключені з культури.

Метою цього розділу є визначення характеристик політичної культури Нідерландів, а саме – сучасних цінностей, наративів, форми політичної участі та розподілу нідерландського суспільства та історичних чинників їхнього формування.

Нідерландська нація

Це утворення, що зараз є Нідерландами, фактично досягло своїх нинішніх кордонів у 1830 році після національної революції. Нове Королівство Нідерландів багато в чому запозичило досвід націєтворення Франції, зберігши

принцип єдиної та неподільної держави та надавши народному представництву виключно дорадчу роль. Процес націотворення почався зі створення політичних інститутів, а після – заохочення формування національної ідентичності через стандартизацію та обов'язковість знання Нідерландської мови та історії, новостворену армію, що об'єднувала чоловіків з різних регіонів під час обов'язкової служби, розвиток медіа та інформаційної політики, і створення національних символів, таких як прапор та гімн (Penrose, 1990: с. 434).

Для фризів – мешканців сучасної нідерландської провінції Фрисландія, націотворення відбувалось протилежним чином. Націоналізм – це був спосіб забезпечити виживання давньої нації політичними засобами, адже Фрисландія є набагато давнішим утворенням, історія якого починається з 14000 року до нашої ери (1990: с. 435). За зростання влади нідерландських графів, основна територія Фрисландії залишалася незалежною до 1498 року, коли вона потрапила під панування Габсбурзької імперії та, відповідно, нідерландський вплив. До цього часу фризи відрізнялися від решти Європи тим, що побудували суспільство, яке базувалося на визнанні права на свободу особистості. Фрисландія була серед тих провінцій, які хотіли зберегти федеративну структуру Нідерландів, яка увічнила б принаймні певну міру провінційної автономії. З того часу фризський націоналізм набув більш лінгвістичного чи культурного напрямку, радше за політичний (1990: с. 437).

Сьогодні, фризи визнані єдиною національною меншиною Нідерландів (UNESCO, 2021). Фризька національна партія (нідерландською – Fryske Nasjonale Partij, FNP) є основним борцем фризького націоналізму і досі має федералізм на порядку денному, будучи достатньо успішною серед виборців провінції (Nationalia, 2023), хоч вона і не представлена у парламенті, що спричинене відсутністю регіонального представництва. Тим не менш, у дискурсі Нідерландів не існує політичного конфлікту між фризами та рештою нідерландців: фризи ідентифікують себе частиною нації. Єдиним конфліктом є

питання культури, а точніше – збереження мови,⁴ традиції та іншого культурного надбання у регіоні, що стає складнішим зі збільшенням рівня внутрішньої міграції.

Нідерландський націоналізм

Дослідження показують, що рівень гордості нідерландців за свою національність зростає з 1980-х років, проте навіть за стабільним покращенням, у 2017 році лише 32% респондентів відмітили, що вони дуже пишаються тим, що є нідерландцями (Sieben, 2019: с. 115). У політико-публічному та академічному дискурсах сучасних Нідерландів точиться дискусія про національну ідентичність та що означає «нідерландство» (англійською - Dutchness). Громадянство визначається радше в культурному напрямку, а терміну «націоналізм» скоріше уникають через сприйняття його як чогось небезпечного, ближчого до нацизму а не до вияву національної свідомості (Duyvendak, 2011).

Під час парламентського виступу, соціал-демократ Пол Схеффер (Paul Scheffer) сказав: *«Спасиб, у який ми поводитися з національною свідомістю в Нідерландах, не є приємним. Ми пишаємося тим, що не маємо національної гордості. [...] Сьогодні домінує постмодерністське історичне бачення, в якому кожне «ми» одразу викликає підозру. [...] Щасливий мультикультуралізм поширюється, тому що ми не можемо пояснити, що тримає суспільство разом. Ми занадто мало говоримо про наші кордони, не дорожимо відношенням до власного минулого та безтурботно ставимося до своєї мови»* (перекладено за цитатою у Van Reekum & Duyvendak, 2012: с. 456).

Дослідники обирають цікавий термін для описання нідерландського націоналізму – «анти-націоналістичний націоналізм» (Kešić & Duyvendak, 2016). Вони стверджують, що «нідерландство» складається не лише з таких рис, як егалітаризм, плюралізм, індивідуалізм і неформальність, але й амбівалентного, а

⁴ Сьогодні в Нідерландах спілкуються фризською близько 400 тис. людей. Тоді як у провінції проживає 640 тис., а близько 300 тис. фризів мігрували до інших регіонів країни. («Netherlands: Friesland», 2018)

часом і антагоністичного, ставлення до нації (2016: с. 584). Цей парадоксальний концепт має наступні характеристики:

- конструктивізм, що означає підхід до нації як такої, що перебуває у постійному процесі творення, а не такої, що має сутність чи ґрунтується на історичній реальності;

- легкість, що означає загальноприйнятий нідерландський спосіб сприйняття нації у іронічному, самокритичному, тобто «легкому» настрої (2016: с. 588);⁵

- есенціалізм, що означає, що нідерландство складається з багатьох особливостей, характерних для суспільства, що здобувались протягом історії (такі як плюралізм, індивідуалізм, егалітаризм, прагматизм, толерантність, буденність, чесність, урочистість, брак уяви, ощадливість і посередність) (Pleij, 2016). Наприклад, сьогодні, складники ідентичності обертаються навколо стереотипних питань або дискурсів, таких як регулювання наркотичних речовин, статі і сексуальності (Kešić & Duyvendak, 2016: с. 593).

Колоніальна пам'ять

Із європейських імперій, лише Нідерланди зазнали удару іноземної окупації під час Другої Світової Війни, за яким послідувала втрата важливої заморської колонії. Дослідники описують післявоєнне нідерландське суспільство як травматизоване: Нідерланди пережили важкий вплив Голокосту та вийшли з німецької окупації в 1945 році лише для того, щоб пережити другу травму з подіями деколонізації. Риторика, що виникла в процесі опрацювання такого досвіду політичними акторами, описується як така, що зосереджена на простих бінарних елементах і темах: «правильної» проти «неправильної» поведінки, патріотизмі, опору і жертвовності нідерландців. Така інтерпретація минулого виключала пояснення більш неоднозначних подій та негероїчних дій

⁵ Так, наприклад, одне із найбільш важливих та масштабних свят Нідерландів – День короля, щорічно проводиться у вигляді вечірки-фестивалю: усі люди і, особливо, молодь вдягають помаранчевий одяг і йдуть танцювати і вживати алкогольні напої на вулицях та у закладах країни.

нідерландців, як от під час п'ятирічної війни за незалежність Індонезії від Нідерландів, що почалась у 1945 році (Foray, 2015: с. 79-81).

До сьогодні в Нідерландах точиться дискусія стосовно оцінки колоніального минулого. Поширеною думкою є така, що нідерландська національна ідентичність не є повноцінною через неопрацьоване колоніальне минуле в Індонезії, у Суринамі та на колишніх Нідерландських Антильських островах (Ноек, 2020; Pound, 2022). Проте важливо зазначити, що «колоніальне забуття» Нідерландів є не фактом, а скоріше одним із дискурсів. Як в останні роки частими були публікації, які презентувались як викриття злочинів колоніальної влади («How do the Dutch deal with their colonial past?», 2022), так і ще з 1940-х років публікувались подібні звіти, які широко обговорювались у ЗМІ та в парламенті (Bijl, 2012: с. 446). Дослідник Бейл вказує на те, що колоніальне минуле завжди знаходиться у публічному просторі Нідерландів, і виділяє наступні дискурси:

- колоніальна ностальгія *tempo doeloe* (переклад – старі добрі часи), що характеризується створенням туги за повсякденним європейським життям у нідерландській Ост-Індії, що виявляється у ЗМІ, культурі, щорічних ярмарках та інших подіях тощо (2012: с. 445);

- дискурс «викриття» (англійською – revelation), що критикує культуру *tempo doeloe*, нідерландських істориків, ЗМІ та уряд у забутті колоніального минулого і злочинів, та разом із викриттям історичних фактів створює «ефект секретності» фактів, що насправді не є секретними (2012: с. 447).

Бейл пояснює, що занепокоєння про забуття випливає з того факту, що колоніальна пам'ять насильства не вписується у нідерландську ідентичність. Це спричинене тим, що історія нідерландської нації та нідерландської імперії розглядаються як окремі питання, і більшість нідерландців сприймають Нідерланди як переважно «білу» країну та культуру (Bijl, 2012: с. 450).

Багатокультурність та нативізм

Згадане сприйняття Нідерландів як «білої» країни може бути неочевидним через поширену репутацію країни як мультикультурної та толерантної.

Нідерланди є країною з достатньо високою часткою іммігрантів: майже 15% населення народилися в іншій країні, а ще 12% мають принаймні одного батька іноземного походження. Найпоширенішими країнами походження іммігрантів є країни ЄС, Карибські Нідерланди, Індонезія, Суринам, Марокко та Туреччина («How many residents have a foreign country of origin?», 2020). Академічна література пропонує різні оцінки імміграційної та інтеграційної політики Нідерландів. За критичним підходом, оцінка політики Нідерландів як мультикультурної є оманливою: вона стає фреймом, що опускає динамічність політик (Duyvendak & Scholten, 2012).

Саме прихильники критичного підходу виділяють панівний дискурс Нідерландів щодо іммігрантів та багатокультурності – нативізм. Нативізм ґрунтується на вірі, що ті, чії родини століттями живуть на території нинішніх Нідерландів, повинні мати більше голосу про культуру та ідентичність та мати більше прав. В Нідерландах часто використовують термін «allochtonen» (буквальний переклад – не з цього ґрунту) для позначення «незахідних», небілих іммігрантів, у тому числі з колишніх колоній, та їхніх нащадків, на противагу «autochtonen» (буквально – з цього ґрунту). Це призводить до того, що до навіть діти та онуки меншин, народжених у Нідерландах, які мають нідерландське громадянство, не отримують повного сприйняття у суспільстві (Duyvendak, 2011).

Фрагментація суспільства

Нідерланди часто називають країною меншин, говорячи не лише про багатокультурність (Andeweg, 2020: с. 19). З кінця дев'ятнадцятого століття нідерландське суспільство мало унікальний соціальний розподіл, воно було піляризоване⁶ (pillarized). Вже у 1960-х роках цей розподіл почав зникати, проте до сьогодні ця історична особливість впливає на інституції та суспільство країни.

⁶ «Pillar» з англійської – стовп, основа. Альтернативний переклад терміну – стовпчикове.

Піляризованість означала розподіл суспільства за чотирма категоріями: ліберали, католики, соціалісти та протестанти. Ці категорії мали власні політичні партії, що володіли спортивними клубами, школами, профспілками, засобами масової інформації, і керували ними. Належність громадянина до певної з груп визначала електоральну поведінку, громадську активність, вибір університету і навіть госпіталю. У 1960-90-х роках розпочалось впровадження політики, покликаної зменшити суспільний розподіл. Так, у 70-х роках дві католицькі партії об'єднались із протестантською, а католицька профспілка почала кооперувати з соціалістичною. Наратив про депіляризацію виник, коли швидке зростання індивідуального соціального забезпечення, достатку, мобільності та рівня освіти створило у багатьох громадян Нідерландів враження раптових змін.

З одного боку, зміни були не настільки раптовими, як їх намагались зобразити політики (Van Dam, 2015), проте дослідники відмітили значні зміни у сфері зміни цінностей, політичних інтересів, участі в політичному житті та партійної системи в цей період (Inglehart & Andeweg, 1993). З іншого боку, політика, спрямована на об'єднання суспільства, насправді призвела до сильнішої суспільної фрагментації (Andeweg et al, 2020). Політична фрагментація стала настільки сильна, що газети навіть почали описувати тренд фрагментації в інших країнах як «Dutchification» (дослівний переклад – нідерландизація) (наприклад, Henley, 2018). Із запровадження загального виборчого права до сьогодні, жодна політична партія не змогла отримати електоральну або навіть парламентську більшість. Відкрита пропорційна виборча система з порогом у всього 0,67% сприяє стабільному проходженню до 20 партій до парламенту без регіонального представництва і створює одну з найбільш пропорційних систем у світі (Taagerpera & Shugart, 1989, p. 196). Уряд завжди формується у коаліції, при чому із представників різних політичних орієнтацій, що може перешкоджати ефективній роботі. Так, після виборів у 2017 році, коаліційна угода була в процесі перемовин протягом рекордних 225 днів після виборів (Reuters, 2017).

Не зважаючи на це, разом з Австрією, Бельгією та Швейцарією Нідерланди вважаються одним із класичних випадків консоліативної демократії, у якій дестабілізуючий вплив глибоких соціальних розбіжностей нейтралізується співпрацею між лідерами соціальних сегментів. За класифікацією Лейпгарта, Нідерланди входять до числа тих країн, які найбільше відповідають ідеальному типу консенсусної демократії (Lijphart, 2012). Завдяки такій особливості, політичні рішення та уряд мають високий рівень легітимності, навіть якщо самі рішення є непопулярними. Лейпгарт звернув увагу на той факт, що в Нідерландах протести мають тенденцію йти на спад після прийняття рішення. Високий рівень співпраці наявний не лише всередині уряду, але і в його зовнішніх зв'язках: з бізнесом, громадським сектором, асоціаціями профспілок тощо. Таким чином, політична культура Нідерландів характеризується поширеністю співпраці та прийняттям компромісних рішень. У суспільстві з високим рівнем фрагментації, це є єдиним можливим виходом підтримання системи.

Цінності

Ґрунтуючись на результатах European Values Study (1990-2017), було знайдено наступні тенденції в ландшафті громадської думки Нідерландів: консерватизм і релігійність знижуються; підтримка більшої участі уряду зростає; важливість матеріалістичних цінностей зростає і переважає над постматеріалістичними (Luijckx et al, 2022: с. 383). Нідерланди є однією з найбільш секулярних країн світу із майже 60% населення, що не відносить себе до жодної релігії («Almost 6 in 10 Dutch people do not have a religious affiliation», 2022). Населенню країни характерні прогресивні цінності: позитивні ставлення до еутаназії, абортів, гомосексуальності (Sieben, 2019).

Водночас, зі зростанням прогресивних цінностей зростає також і авторитаризм. Нідерландська більшість схильна вимагати, щоб інші, включно з іммігрантами, поділяли ці прогресивні цінності та вимагає конформізму. Дослідники вказують, що плюралізм, зокрема і культурний, у Нідерландах був можливий за часів піляризації. Проте сьогодні зростаючий ціннісний консенсус

створив більший розрив у цінностях між більшістю та меншістю, ніж у країнах з менш прогресивною культурою більшості (Duyvendak, 2012: с. 90-91).

З-поміж інших країн ЄС, Нідерланди виділяються високим рівнем довіри до незнайомців, проте низьким рівнем солідарності до різних груп населення, який є особливо низьким до таких чутливих груп населення як люди похилого віку, хворі, безробітні та іммігранти, і стабільно падає за останні тридцять років (Halman et al, 2022). За показником солідарності, Нідерланди потрапляють у групу разом з Азербайджаном, Угорщиною та росією. Дослідниками були запропоновані наступні пояснення такому показнику: високий рівень індивідуалізму в Нідерландах та високий рівень залежності солідарності від відчуття економічних ризиків (Luijkx et al, 2022: с. 415).

З іншого боку, «самовідповідальність», що передбачає відчуття відповідальності за конкретну соціальну групу, з якою ідентифікує себе особа і солідарність з нею, стало поширеним словом серед нідерландських політиків та характерною цінністю нідерландців. Так, нідерландцям характерний високий рівень залученості до волонтерської неполітичної роботи. (Dekker, 2019: с. 79). Так само трендом стало підвищення безпосередньої громадської участі, що назвали терміном «do-democrasy» (буквальний переклад – робити демократію, демократія дії). Це тип демократичної участі, в якій громадяни «(спів)створюють громадську сферу не шляхом обговорення, голосування чи угод, а шляхом реалізації конкретних проєктів у суспільному надбанні свого сусідства». (2019: с. 80). Це стало не лише ціннісною зміною, але й відобразилось на урядових ініціативах («Do-democrasy: niche, vision or hype?», 2015).

Висновки до підрозділу

Отже, завдяки дослідженню історичних та сучасних політичних тенденцій у Нідерландах, було виявлено наступні особливості політичної культури, що можуть впливати на сприйняття російських СН:

- У Нідерландах наявна національна меншина – фриззи, історія та національна свідомість якої формувалась задовго до нідерландської. У

суспільстві немає конфлікту між двома групами, адже фризський націоналізм здобув здебільшого культурний характер. У Фрисландії є нормальним вимагати, аби людина перейшла на мову провінції.

- Нідерландський націоналізм має легку, самоіронічну форму. У країні не прийнято висловлювати гордість за свою країну, а навпаки – іноді принижувати здобутки Нідерландів. Національна ідентичність країни обертається навколо сучасних дискурсів та оминає історію.

- Колоніальна пам'ять Нідерландів, що включає в себе спогади геноциду, жорстокості та расизму, виявляється у дискурсі, що намагається відкинути негативний вплив колоніалізму, та частіше – у дискурсі, що бореться за викриття фактів злочинів колоніальних часів. Тим не менш, колоніальна пам'ять не є чинником формування нідерландської ідентичності.

- Багатокультурність Нідерландів має дисонанс: з одного боку – країна має репутацію однієї з найбільш толерантних у світі, з іншого боку – в країні переважає дискурс нативізму, що перешкоджає інтеграції не лише іммігрантів, але і їхніх нащадків.

- Впродовж декількох століть для нідерландського суспільства був характерний розподіл суспільства за чотирма групами, що визначали вибір політичної партії, оточення, закладу освіти, дозвілля та медіа громадянами. Наприкінці ХХ ст. цей розподіл зник, натомість, виникло набагато більше груп. Нідерланди характеризуються високим рівнем політичної фрагментації, що призводить до великої кількості партій у парламенті, коаліційних урядах, звички до компромісу та співпраці. Рішення уряду мають високу легітимність, тому суспільні протести згасають після прийняття рішень.

- Ціннісний консенсус в Нідерландах полягає у прогресивних цінностях та переважанні індивідуалізму. Така особливість спричиняє (1) достатньо високий рівень авторитаризму як для європейської країни: вимогу до ціннісної конформності і високу відповідальність за добробут власної домівки; (2) практично-орієнтований характер політичної участі.

2.2. Українсько-нідерландські відносини до та після початку повномасштабного вторгнення

Офіційні дипломатичні відносини між незалежною Україною та Нідерландами встановились у 1992 році, з початком діяльності нідерландського посольства у Києві. Українсько-нідерландські відносини розвивались поступово у сфері торгівлі та культури. Так, Нідерланди реалізовували дві довгострокові програми допомоги: у сприянні формування громадянського суспільства («MATRA», з 1994) та розвитку ринкової економіки («PSOM», з 2006), – посівши третє місце за кількістю іноземної технічної допомоги Україні. Також, впродовж багатьох років Нідерланди посідали друге місце за кількістю вкладених прямих інвестицій в Україну («Статистика зовнішнього сектору», НБУ).

Максим Кононенко, чинний посол України в Нідерландах, відзначив, що саме такі важливі політичні події України як Помаранчева революція та Революція гідності призвели до розуміння нідерландцями потенціалу співпраці з Україною як сучасною, європейською державою (Драбок, 2022). Більше двох десятиліть від початку встановлення дипломатичних відносин між цими країнами не були відзначені вагомими подіями, аж до початку ескалації конфлікту між Україною та росією. Як країна розташування та координації Міжнародного Кримінального Суду та Міжнародного Суду ООН, Нідерланди зіграли важливу роль у справах України проти росії. Гучними випадками у відносинах країн стало збиття росією рейсу МН-17 з пасажирами Нідерландів над Україною та нідерландський Референдум проти Угоди про асоціацію України з ЄС у 2016.

Трагедія МН-17

17 липня 2014 року російським ЗРК було збито пасажирський літак рейсу МН-17, що пролітав над Донецькою областю, внаслідок чого увесь екіпаж та пасажирів загинули. Ця подія стала трагедією для міжнародної спільноти та Нідерландів, чії 193 громадян втратили життя. росія заперечувала свою причетність до ситуації, просуваючи наратив про провину українських

військових. Так, нідерландське агентство De Groene Amsterdammer виявило, що в перші два дні після катастрофи російська бот-ферма опублікувала щонайменше 65 000 публікацій у соціальній мережі Twitter, звинувачуючи Україну (van der Noordaa & van de Ven, 2017). Не зважаючи на спроби дискредитувати Україну, для українсько-нідерландських відносин ця подія стала нагодою для тісної співпраці.

Україна та Нідерланди працювали на одній стороні. Майже одразу після катастрофи була створена спільна слідча група (Joint Investigation Team), до якої увійшли представники Австралії, Бельгії, Малайзії, Нідерландів та України задля спільного кримінального розслідування злочину. У 2017 році була підписана двостороння угода між Нідерландами та Україною про міжнародне правове співробітництво («Україна і Нідерланди підписали угоду про співпрацю в розслідуванні збиття рейсу МН17», 2017). У 2018 влада Австралії та Нідерландів офіційно звинуватили Росію в катастрофі літака. А у 2020 році Україна та Нідерланди спільно подали справу до Європейського Суду з Прав Людини проти росії.

Наратив нідерландського уряду щодо трагедії зосереджувався на трьох аспектах: повернення жертв додому, розслідування трагічної аварії та пошук винних. Дослідники вказують на те, що комунікація уряду виявилась ефективною у протидії дезінформації (van Doorn & Brinkel, 2021: с.379). Повідомлення ЗМІ та уряду про МН-17 використовували негативний тон щодо росії у темах щодо розслідування та пошуку винних. Так, навіть в процесі розслідування, публікації ЗМІ майже завжди давали ремарку, що ракетний комплекс був поставлений саме росією (Jałocha, 2017: с. 20).

Не зважаючи на це, Парламент Нідерландів дав запит до уряду на додаткове розслідування ролі України у катастрофі та причини неповного закриття авіапростору, що надало можливість літаку пролітати над територією конфлікту з росією. Україна погодилась із співпрацею у проведенні дослідження, що було позитивно прокоментовано Міністром закордонних справ Нідерландів («Посол

України відповів Нідерландам щодо МН17: нам немає чого приховувати», 2019). Вже у 2021 році міжнародна фундація Flight Safety Foundation оприлюднила звіт, на основі якого уряд Нідерландів підсумував відсутність доказів для притягнення України до відповідальності за міжнародним правом (Factual inquiry into the airspace closure above and around eastern Ukraine in relation to the downing of Flight МН17, 2021).

Референдум проти Асоціації України з ЄС

Навесні 2016 року Угоду про Асоціацію України з ЄС (надалі – Угоду) було ратифіковано 28 урядами країн ЄС, включно з Нідерландами. Проте її подальше введення в дію було призупинено нововведенням нідерландського законодавства, згідно з яким більшість законів після їхнього підписання можуть бути предметом національного референдуму консультативного характеру. Ініціювала референдум група євроскептиків, на чолі з популістською партією Partij voor de Vrijheid (PVV).⁷ Референдум відбувся у квітні 2016 року та мав низьку явку на рівні 32% з 30%, необхідних для дійсності референдуму, та 61% голосів «проти» («Uitslag referendum Associatieovereenkomst met Oekraïne», 2016). Аби вирішити проблему, уряд Нідерландів забезпечив додаткову компромісну угоду між країнами ЄС, що не змінила Угоду, проте містила наступні доповнення: (1) Україна не отримає статусу кандидата в ЄС через Угоду; (2) Україна не отримає додаткових гарантій військової допомоги чи безпеки; (3) українці не отримають свободу проживати чи працювати в ЄС; (4) Угода не є основою для збільшення фінансової підтримки України; (5) зменшення корупції в Україні є необхідною умовою для дійсності Угоди («Regeling inwerkingtreding van de goedkeuring Associatieovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie met Oekraïne», 2017). Таким чином, Парламентом було прийнято новий закон про ратифікацію Угоди, і вона набула чинності у 2017 році.

⁷ Переклад назви партії – «Партія за свободу».

Ця подія отримала негативну оцінку України та була використана на користь російської пропаганди. Прем'єр-міністр росії, дмитрій медведев висловився, що результат є «показом європейського ставлення до України» («Медведев: Референдум в Нідерландах показав отношение Европы к Киеву», 2016), тоді як Герт Вільдерс, очільник нідерландської партії PVV, заявив, що результат став «початком кінця» для уряду Рютте та ЄС у його нинішньому вигляді (Wilders, 2016). Нідерландський референдум став вузлом суперечливих інтересів, які переслідують різні політичні актори на європейській арені (Zhabotynska & Velivchenko, 2019: с. 363).

Дослідницями Жаботинською та Велівченко було виведено ключовий наратив інтерпретації події українськими ЗМІ та користувачами соціальних мереж: «Багато громадян Нідерландів незадоволені ЄС і власним урядом, демонструють ворожість до України, звинувачуючи її в існуючих і неіснуючих пороках. Агресивна антиукраїнська кампанія заглушила проукраїнські аргументи та стала вирішальною для голосування “проти”» (2019: с.376).

Тоді як основними російськими наративами були:

- «У Нідерландах є численні противники Угоди, які наводять причини не підтримувати Україну як дику та корумповану країну, яка не приносить користі Європі. Масштаби антиукраїнської кампанії шокуючі для Києва»;
- «Українська влада проводить агітацію в Нідерландах, але вона неефективна і здебільшого дурна. Агітація громадян України є абсурдною та агресивною»;
- «Голос “Ні” – це удар по цілісності ЄС, європейській стабільності та законодавству ЄС. Результати референдуму посилюють євроскептицизм у Європі. Очевидно, що Європейці не хочуть України в ЄС. Голос “проти” буде вигідний Росії» (*Ibid*).

Погляд Нідерландів на цю подію відрізнявся. З одного боку, противники Угоди застерігали, що вона стане першим кроком до вступу України до ЄС – небажаної ситуації приєднання ще однієї корумпованої країни. На їхню думку, негативне

рішення референдуму надіслало б Брюсселю сильний сигнал про те, що нідерландці проти додаткових кроків з розширення ЄС та мають візію майбутнього ЄС. А очільник комітету, який керував кампанією з проведення референдуму, заявив що питання України противників Угоди не хвилювало взагалі. «Референдум про “Nexit”⁸ досі неможливий. Ось чому ми використовуємо всі можливості, які маємо, щоб чинити тиск на відносини між Нідерландами та ЄС» («Ukraine referendum is really about a Nexit, say backers», 2022). Таким чином, основний аргумент опонентів Угоди стосувався майбутнього ЄС а не України. З іншого боку, партії урядової коаліції стверджували, що Угода в основному спрямована на сприяння торгівлі та належному управлінню в Україні, що було б потенційно корисним для нідерландської економіки (Van der Brug et al, 2018: с. 497).

Дослідники відзначили, що саме цей консультативний референдум означив кризу зовнішньої політики Нідерландів, як такої, що більше не базується на консенсусі (ter Haar, 2017: с. 90). Раніше визначалось три підходи до зовнішньої політики Нідерландів: (1) залученість у міжнародні справи як моральний обов’язок і власний інтерес сприяти мирному, справедливому та процвітаючому через інститути ЄС, ООН та інші міжнародні організації; (2) орієнтація на торгівлю, як основний детермінант міжнародної політики, що частково вимагає сприянню міжнародній стабільності та верховенству права; (3) відступ від міжнародної залученості як такої, що служить лише інтересам еліти, експлуатує процвітаючі Нідерланди та середній клас країни (*Ibid*).

Нідерландська політика характеризувалась як гармонійне поєднання перших двох підходів, із представленням третього типу партіями правого радикального спрямування. Проте питання референдуму відкрило спрямування до відступу

⁸ Nexit – це аналог британському Brexit, тобто вихід Нідерландів з ЄС.

також партій лівого спектру: Socialistische Partij⁹ (SP) та Partij voor de Dieren¹⁰ (PvdD), які підтримали позицію PVV (2017: с. 96).

Що стосується громадського ставлення до питання Угоди у Нідерландах, дослідники відзначають непоказовість результатів референдуму. Описуючи характеристики виборців, дослідники виявили, що голосували проти Угоди: (1) представники радикальних поглядів обох сторін політичного сектору, (2) погано проінформовані щодо Угоди особи та (3) ті, хто висловлював незадоволення внутрішньо-політичними проблемами країни: економіка та загроза іммігрантів, і напрямком відносин Нідерландів з ЄС. Більше того, оцінка особистої економічної ситуації не мала впливу на вибір. Таким чином, було підсумовано, що низький інтерес і менш освічені виборці могли бути більш чутливими до дезінформації під час кампанії (Abts et al, 2023). Ініціатори референдуму скористались можливістю сформувати це ставлення під час проведення кампанії «з чистого листа».

Більше того, виборці, які хотіли проголосувати за Угоду, зіткнулися зі стратегічною дилемою: голосувати чи ні, адже прогнозувалось, що явка буде малою та не досягне порогу у 30%. Таким чином, навіть громадяни із твердою позицією підтримки Угоди могли обрати не голосувати (Van der Brug et al, 2018, с. 502).

Під час дебатів щодо питання Угоди у Нідерландах та трагедії МН-17 також мав місце внутрішньо-політичний скандал. Галбе Зейлстра, на той час Міністр закордонних справ та член керівної партії Volkspartij voor Vrijheid en Democratie¹¹ (VVD), під час збору партії у 2016 році розповів про зустріч з президентом росії путіним у 2006 році. Там, за словами міністра, він випадково почув розмову путіна про те, що у стратегічних планах росії – розширити території за рахунок

⁹ Переклад назви партії – «Соціалістична партія».

¹⁰ Переклад назви партії – «Партія за тварин». Це одна з перших політичних партій світу, що виступає за права тварин. Аргументом PvdD проти Угоди став також неналежний стан законодавства України щодо поводження з тваринами.

¹¹ Переклад назви партії «Національна партія за свободу та демократію»

України та інших сусідніх країн. Слова Зейлстри одразу ж піддались сумніву ЗМІ та політиків, зокрема і представників партії PVV, а також заперечення росії. Вже у 2018 році Зейлстра визнав, що насправді отримав цю інформацію від особи, яка хотіла б залишитись анонімною, а не особисто. Він заявив, що зробив цей коментар, аби продемонструвати небезпеку, яку несе росія. Незадовго після зізнання, міністр подав у відставку (Meijer, 2018; «Dutch Minister admits lying about meeting Russian president Putin», 2018). Ця ситуація має особливо неоднозначне забарвлення з позиції сьогодення, адже політик мав рацію у попередженні небезпеки геополітичних планів росії.

Відносини після початку повномасштабної війни

Офіційна позиція Нідерландів була і залишається такою, що стверджує безумовну підтримку Україні у війні проти росії, а також в оновленні та в розвитку демократії. Нідерланди посідають п'яте місце серед країн ЄС за часткою суми двосторонніх зобов'язань у підтримці України до ВВП, після країн Балтії та Польщі. Додатково, значна частка коштів, що використовуються інституціями ЄС у допомозі Україні, надається саме Нідерландами (Trebesch et al, 2023). Країна також стала однією з небагатьох, що ще у 2022 році зобов'язалась надати Україні в 2023 році таку ж допомогу, як і в 2022 році – 2,5 млрд євро¹² («Netherlands earmarks €2.5 billion for support to Ukraine in 2023», 2023).

На відміну від риторики уряду таких країн ЄС як Франція, Німеччина та Угорщина, Нідерланди мають чітку позицію щодо того, що Україна має виграти війну з росією, і такі «компромісні» рішення як проведення референдумів на територіях, на які зазіхає росія, не є варіантом. Нідерландський уряд наполягає на тому, що потрібно надавати більше зброї для України та встановлювати більше санкцій та ізоляції для росії (Драбок-а, 2023).

¹² Ця сума не включає допомогу через інституції ЄС

Багато в чому Нідерланди стали ініціаторами підтримки України. Так, це була одна з перших країн, яка змусила покинути російських дипломатів свою територію та почала надавати Україні важке озброєння (Hoekstra, 2022). Нідерланди також є одним з найбільших донорів програм підтримки критичної інфраструктури в Україні від ЄБРР («Donor support for Ukraine», 2023). Країна також зобов'язалась взяти на себе ініціативу щодо пункту «Правосуддя і справедливість, включаючи створення спеціального трибуналу для судового переслідування російських воєнних злочинів» з мирного плану Президента Зеленського, забезпечуючи функціонування центру з розслідування агресії, координуючи ініціативи для притягнення до відповідальності тощо («Political Declaration of the Ministerial Ukraine Accountability Conference», 2022).

З іншого боку, підтримка виявилась не безумовною з приводу встановлення обмеження ціни на російський газ (Liboreiro & Koutsokosta, 2022). Нідерланди також відзначились наданням дозволу на мовлення російському телеканалу «Дощ» після того, як Латвія, Литва та Естонія заборонили це ЗМІ («Toestemming TV Rain», 2022). А в таких питаннях як надання Україні статусу кандидата в ЄС («Oekraïne voorgesteld als kandidaat-lid EU, maar heeft nog veel werk te doen», 2022) та механізму відмови росіянам у видачі віз у ЄС, («Nederland wil Europese ban op visa voor Russische toeristen», 2022) Нідерланди спершу виступали проти, проте після певних перемовин погоджувались. Щодо першого, то Нідерландами спершу була висловлена засторога щодо ризику зміни системи приєднання до ЄС – недопустимого виключення з правил та загрози верховенства права. Проте після перегляду пропозиції Європейської комісії, Міністр закордонних справ Нідерландів охарактеризував її як «справедливу» та урядом було прийняте рішення щодо підтримки («Kabinet: Nederland omarmt Oekraïne als EU-kandidaat», 2022).

Українські біженці

Станом на січень 2023 року близько 90 000 українців перетнули кордон Нідерландів та зареєструвались там як у країні-надавачі статусу тимчасового

захисту («Ingeschreven vanuit Oekraïne, naar woongemeente», 2023). Першим офіційним документом Нідерландів, що містив позицію щодо прийому українських біженців, став лист від Міністра Зовнішніх справ та Міністра Оборони до Парламенту Нідерландів від 26 лютого 2022 року, тобто, ще до активації Директиви з тимчасового захисту ЄС. У листі зазначалось, що уряд налаштований забезпечити тимчасове проживання для українців, які вже в країні або приїжджають до неї. Також було наголошено на тому, що ЄС має реагувати на міграційну ситуацію скоординовано, і що Нідерланди готові робити внески для покращення співпраці («Kamerbrief over aanpak opvang vluchtelingen Oekraïne», 2022).

Незважаючи на те, що на початку червня 2022 року кількість українців зі статусом тимчасового захисту перевищила попередньо вказану спроможність, Нідерланди не звертались за допомогою, а владнали це питання завдяки високій залученості неурядових організацій та індивідуальних ініціатив громадян («Voortgang huisvesting en werk voor vluchtelingen uit Oekraïne», 2022).

Українці в Нідерландах отримують такі самі права, як і в інших країнах ЄС, що керуються Директивою: житло, фінансова підтримка, доступна медична допомога тощо. Проте Нідерланди відрізнялись тим, що швидко надали українцям такі самі робочі права, як і громадянам країни, і уряд заохочує українців влаштовуватись на роботу. Завдяки цьому, близько 68% українців працездатного віку з СТЗ є працевлаштованими, що є найвищим показником серед усіх країн ЄС (Higher share of Ukrainian refugees in employment, 2023). Це відрізняє українців від інших осіб, що підпадають під дію звичайної процедури надання притулку, та, відповідно, отримують більше фінансової допомоги від уряду.

Громадські настрої

Опитування показують, що нідерландці знаходяться в межах середнього рівня ЄС щодо симпатії до українців,¹³ щоденного спостереження за новинами про Україну,¹⁴ підтримки заборони кремлівських ЗМІ у ЄС¹⁵ та економічних санкцій проти росії.¹⁶ При цьому, люди старшого віку та люди з вищою освітою в середньому давали більш позитивні відповіді («EU's response to the war in Ukraine», 2022). Більше того, наприкінці 2022 року 93% нідерландців погоджувались з необхідністю підтримки України, що ставить їх на третє місце серед країн ЄС («EU citizens' support for Ukraine is solid, Eurobarometer survey finds», 2022). Додатково, дослідження громадських настроїв у ЄС, опубліковане на початку 2023 року, показало:

- Один з найвищих рівнів уваги до подій в Україні, збереження обмеження на імпорту російської нафти та газу, прийняття українських біженців;
- Збільшення підтримки щодо введення військ для підтримки України;
- Найнижчий рівень підтримки тверджень «Проблеми України – це не наша справа» та «Нідерланди не можуть дозволити собі надати фінансову підтримку Україні» («The World's Response to the War in Ukraine», 2023).

Таким чином, громадські настрої в Нідерландах показують один з найвищих рівнів залученості у російсько-українську війну та підтримки України.

Проте, не зважаючи на загально суспільну підтримку заборони кремлівських медіа, Нідерланди виділились серед інших країн ЄС відкритим протестом проти цього – у травні 2022 року головна нідерландська спілка журналістів подала позов проти «порушення прав європейських громадян на свободу інформації» до Суду ЄС. Представник спілки аргументував позов наступним чином: «Якщо ви говорите про санкції, то ідея полягає в тому, щоб покарати росію. Але насправді

¹³ Середній по ЄС – 88%, Нідерланди – 92%; SD (стандартна девіація) = 5.7.

¹⁴ Середній по ЄС – 70%, Нідерланди – 65%; SD = 7.9.

¹⁵ Середній по ЄС – 62%; Нідерланди – 70%; SD = 15.2.

¹⁶ Середній по ЄС – 76%; Нідерланди – 88%. SD = 13.7.

ви караєте європейців, не ставлячись до них як до дорослих і не даючи їм можливості доступу до інформації» (Sterling, 2022).

Висновки до підрозділу

Отже, на основі перегляду основних подій українсько-нідерландських відносин, було зроблено висновок, що їхній стабільний та помірний розвиток був забезпечений економічною співпрацею та підтримкою Нідерландами суспільно-політичних змін в Україні. Було проаналізовано дві гучні події до повномасштабного вторгнення та зроблено такі висновки:

- Трагедія літаку рейсу МН-17 підсилила співпрацю у правовій сфері та показала відданість Нідерландів до справедливого розслідування та стійкість до російської дезінформації;
- Консультативний референдум в Нідерландах проти Угоди про асоціацію України з ЄС у 2016 році мав передусім євроскептичне забарвлення. Це протистоїть українській та російській оцінці референдуму як виявлення «антиукраїнськості». Не зважаючи на це, кампанія референдуму просуvalа негативне зображення України, а отже, необхідно дослідити позицію партій та політиків що брали участь у ній.

Відносини після початку повномасштабного вторгнення характеризуються високим рівнем фінансової та технічної підтримки від уряду Нідерландів та підтримки нідерландського суспільства до України та українських біженців – одним з найвищих серед країн ЄС. Виділеними особливостями є наступне:

- Не зважаючи на компромісну особливість нідерландської політичної культури, риторика уряду виключала «компромісні» рішення з росією щодо українських територій;
- Дискусія щодо надання Україні статусу кандидата до ЄС підкреслює важливість верховенства права у нідерландському суспільстві;
- Як серед громадськості, так і з позиції уряду, Нідерланди продемонстрували один з найвищих рівнів підтримки військової допомоги Україні;

- Відслідковуються розбіжності між громадською думкою, громадськими діями та діями уряду у питаннях блокування російських медіа та російського газу.

Досвід та особливості українсько-нідерландських відносин сприймаються як такі, що можуть впливати на сприйняття російських СН у нідерландському суспільстві. Такі знахідки пропонують висновки щодо того, що російські стратегічні наративи та пропаганда загалом не приймаються на рівні суспільства та відторгаються офіційною позицією Нідерландів, адже розходяться з цінностями справедливості та верховенства права. В такому випадку, наявність російської пропаганди у дискурсі Нідерландів може бути спричинена специфічними каналами чи навіть про-російськими агентами, що не отримують загальносуспільного прийняття. Наявність російських СН, їхнє сприйняття і резонанс, та агенти поширення у Нідерландах будуть досліджені у наступному розділі.

РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИКО-ПУБЛІЧНИЙ ДИСКУРС НІДЕРЛАНДІВ ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

3.1. Аналіз заяв політичних партій та партійних діячів Нідерландів

У цьому підрозділі приділено увагу політичному дискурсу Нідерландів, а саме – дискурсу політичних партій. Враховуючи, що у нідерландському Парламенті представлено 16 партій, було вирішено проаналізувати риторику декількох з них, які є репрезентативними для партій в межах своєї політичної орієнтації: центристської, лівої чи правої. Аналіз включатиме офіційні заяви, опубліковані на сайті партії, проте у випадку нестачі інформації до аналізу будуть додані публікації партійних діячів у соціальних мережах. Під час аналізу буде визначено ключові повідомлення партійних заяв щодо України та російсько-української війни, опублікованих впродовж 24.02.2022-31.12.2022, та досліджено наявність зв'язку між змістом цих повідомлень з російськими СН, виділеними у Розділі 1.2. Наступним кроком стане інтерпретація результатів та виявлення зв'язків з факторами, що впливають на сприйняття

Центристські партії

Центристськими партіями Нідерландів у цьому дослідженні вважаються партії, що увійшли до чинного коаліційного уряду, який очолює Марк Рютте: Democraten 66 (D66), Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (VVD), ChristenUnie (CU) і Christen-Democratisch Appèl (CDA). Порядок переліку бере до уваги ідеологічні орієнтації партій, де перша знаходиться ближче до лівого блоку, а остання – до правого.

Позиція партій щодо України, що представлені в уряді, вважається відповідною до позиції уряду, проаналізованої у Розділі 2.2, тобто – позитивної та стійкої до російської пропаганди. Таким чином, було вирішено проаналізувати публікації партій, що знаходяться по ліву та праву сторону центристського

спектру – D66 та CDA, аби перевірити їхню риторику на відповідність загальній урядовій позиції.

A) Democraten 66 (D66)

З початку повномасштабного вторгнення до кінця 2022 року, D66 оприлюднила 14 публікацій різного стилю, що стосуються України та російського вторгнення (див. Додаток Б). Наступна таблиця підсумовує ключові повідомлення цих публікацій.

Таблиця 3.1. Головні повідомлення офіційних заяв Democraten 66 щодо України

Повідомлення ¹⁷	№ публікацій ¹⁸
Політики, ініційовані партією, що спрямовуються на підтримку України, мають бути прийняті	5
Висловлення солідарності з Україною	8
Необхідність військової допомоги для України	2
Необхідність впровадження строгих санкцій проти росії	6
Критика недостатньої допомоги ЄС для України	2

Джерела: складено авторкою на основі джерел, зазначених у Додатку Б.

Як очікувалось, повідомлення D66 збігаються з офіційною позицією уряду. Частина публікацій стосувалась політик з підтримки України, запропонованих партією. Серед них, одна з політик була розроблена спільно із партією VVD. Позиція партії підсумовується цитатою Сігрід Кааг, голови D66, Міністерки фінансів та заступниці прем'єр-міністра:

«Майбутній мир має бути сталим. Україна, яка може знову стати на ноги, є економічно важливою, стійкою до корупції, політично та військово пов'язаною

¹⁷ Одна публікація може містити декілька повідомлень.

¹⁸ Кількість публікацій, в яких було виявлено відповідне повідомлення.

з ЄС та Заходом. Це вимагає зусилля від нас і міжнародної спільноти. Тільки так можна зберегти мир»¹⁹

Зв'язку між текстами публікацій та російськими СН не виявлено.

B) Christen-Democratisch Appèl (CDA)

Сайт CDA містить малу кількість публікацій про Україну, проте має тематичну сторінку, спрямовану на підвищення солідарності та допомозі українським біженцям, під хештегом #heelNederlandhelpt (переклад – «Всі Нідерланди допомагають»). Через відсутність публікацій на сайті, також було проаналізовано публікації партії у соціальній мережі Twitter на сторінці @cdavandaag. Там було виявлено короткі публікації про Україну та російсько-українську війну, що мають загальну тематику висловлення солідарності з Україною. Зміст та тип повідомлень підсумовуються публікацією у лютому 2022 року:

«Найголовніше зараз – військова, гуманітарна та економічна підтримка України. Але нам також потрібно визначити, які військові злочини відбуваються. Настає момент, коли потрібно притягнути до відповідальності тих, хто це почав»²⁰

Таким чином, без подальшого аналізу, встановлено, що повідомлення публікацій CDA збігаються з позицією уряду та не мають зв'язку з російськими СН.

Ліві партії

Ліві партії у Нідерландах є високо фрагментованими, без домінуючої партії в блоці та значних відмінностей щодо ідеології. В Парламенті представлені Partij van de Arbeid²¹ (PvdA), GroenLinks²² (GL), Socialistische Partij (SP), Partij voor de Dieren (PvdD). Партії лівого блоку об'єднує мета досягнути емансипованої

¹⁹ Перекладено з Kaag S. (19 листопада 2022) Ons land wordt beter, als we daar samen aan werken. <https://d66.nl/nieuws/ons-land-wordt-beter-als-we-daar-samen-aan-werken/>

²⁰ Перекладено з CDA [@cdavandaag]. (27 лютого 2022). Het allerbelangrijkste is nu militaire, humanitaire en economische steun aan Oekraïne... Twitter. <https://twitter.com/cdavandaag/status/1497885903716499457?s=20>

²¹ Переклад назви партії – «Партія робітників»

²² Переклад назви партії – «Зелені ліві»

економіки та гендерної рівності, і відданість захисту довкілля та боротьби зі зміною клімату у більшій чи меншій мірі. Погляди різняться у питаннях захисту прав тварин, абортів, підходу у сфері охорони здоров'я тощо, проте не критично. А GL та PvdA близькі ідеологічно настільки, що в деяких муніципалітетах під час виборів представники партії об'єднуються в один список («GtoennLinks or PVDA?», б.д.). Проте SP відрізняється від інших партій блоку тим, що є більш євроскептичною та має інший профіль виборців – є більш орієнтованою на робочий клас та населення середнього і похилого віку, на противагу молодим виборцям інших лівих партій (Mudde, 2021). Тому при аналізі партії буде розділено.

A) Socialistische Partij (SP)

З початку повномасштабного вторгнення до кінця 2022 року, SP опублікувала 10 офіційних заяв, що стосуються України та російського вторгнення (див. Додаток Б). Більшість з них підсумовували промови голови партії – Тіні Кокса, президента Парламентської асамблеї Ради Європи (ПАРЄ). Наступна таблиця підсумовує ключові повідомлення цих публікацій.

Таблиця 3.2. Головні повідомлення офіційних заяв Socialistische Partij щодо України

Повідомлення	Н публікацій
Висловлення солідарності з Україною, засудження агресії росії	6
Необхідність впровадження антимілітаризму у Нідерландах та ЄС	4
Необхідність мирних переговорів з росією як єдиного способу закінчити війну	3
Необхідність реформувати механізми колективної безпеки у Європі	3
Необхідність впровадження строгих санкцій проти росії	2

Джерела: складено авторкою на основі джерел зазначених у Додатку Б

Загалом, заяви партії характеризуються чітким висловленням підтримки України та засудження росії. Пацифістська позиція партії та риторика щодо демілітаризації Європи пов'язана з ідеологічною орієнтацією партії. Проте

навіть у заявах щодо необхідності переговорів та дипломатичних способів вирішення конфлікту, партія не перекладала відповідальність за це на Україну, а скоріше закликала росію припинити вогонь та критикувала європейську безпекову систему:

«Ми повинні працювати над створенням у Європі системи колективної безпеки, вільної від старих і нових розколів, де повністю поважається суверенна рівність і незалежність усіх держав»²³

Замість нарощування зброї партія пропонує посилення економічних санкцій:

«ЄС здивував друзів і ворогів своїм швидким ухваленням одного пакету санкцій за іншим. Але як щодо реалізації? [...] У перші тижні Нідерланди ганебно відставали від інших країн. Важливою частиною санкцій є замороження активів і власності російських олігархів. Однак це дуже повільний процес, особливо в Нідерландах. [...] Настав час змінити цю тенденцію. Нідерланди повинні перестати бути податковим притулком для багатих, перш за все для заможного кола навколо путіна...»²⁴

Зв'язку з російськими СН не було знайдено в жодній публікації. Тому більш детальний аналіз риторики політиків партії не буде проведено.

Б) GroenLinks (GL)

Партія GL була обрана як репрезентативна для позицій решти партій лівого блоку, як така, що має наближену до PvdA ідеологію та подібно до PvdD включає до програми захист прав тварин. На сайті партії було знайдено 19 офіційних заяв, що стосувались України (див. Додаток Б). На відміну від публікацій SP щодо України, GL має різноманітний формат публікацій: цитування заяв, статті, спільні звернення тощо. Наступна таблиця підсумовує ключові повідомлення цих публікацій.

²³ Перекладено з European Left Makes Joint Call For Peace (28 березня 2022). SP.
<https://international.sp.nl/nieuws/2022/03/our-call-for-peace-to-end-the-war-in-ukraine>

²⁴ The Dutch Way of Protecting Russian Oligarchs. (21 травня 2022). SP.
<https://international.sp.nl/nieuws/2022/04/the-dutch-way-of-protecting-russian-oligarchs>

Таблиця 3.3. Головні повідомлення офіційних заяв GroenLinks щодо України

Повідомлення	Н публікацій
Висловлення солідарності з Україною	6
Необхідність впровадження суворих санкцій проти росії	12
Необхідність прийняття українських біженців на високому рівні	5
Необхідність єдності ЄС у підтримці України	7

Джерело: складено авторкою на основі джерел зазначених у Додатку Б

GL у своїх заявах демонструє висловлення безумовної підтримки для України. Теми публікацій переважно обмежені двома темами: впровадження санкцій (політичних, економічних, ресурсних) та прийом біженців. Повідомлення щодо солідарності з Україною та єдності Європи використовуються скоріше як аргументи для просування пропозицій політик. Тоді як SP лише мали згадки про підтримку українських біженців, заяви GL дали розуміння позиції партії як лідера адвокації прав українських біженців. У декількох публікаціях GL відкрито критикували позицію уряду як недостатню у підтримці України:

«У розмові з нідерландською пресою Рютте заявив, що не хоче говорити, чи приймуть Нідерланди додаткових біженців з України. [...] Ці заяви прем'єр-міністра звучать неправильно. Якщо Росія вторгнеться в європейську країну, ми вийдемо далеко за межі існуючих домовленостей»²⁵

Цікаво, що GL робить заяву з пропозицією провести розслідування щодо партій, які поширюють російську пропаганду («Groenlinks Roept Op Tot Verdere Maatregelen Oekraïne Te Steunen», 2022), ймовірно посиляючись на праворадикальні партії у Парламенті. Зв'язку з російськими СН не було знайдено в жодній публікації, тому риторика партійних діячів не потребує більшого дослідження.

²⁵ Перекладено з Kröger S. & Ellemet C. (24 лютого 2022). Solidariteit Met Oekraïne. GroenLinks. <https://groenlinks.nl/nieuws/solidariteit-met-oekraïne>

В матеріалах центристських та лівих партій не виявлено надання значення знакам «геноцид» та «нацизм». Значення «Україна» знаходиться поза межами російського дискурсу, означаючи суверенну та незалежну країну і її народ.

Праві партії

Праві партії у Нідерландах зазвичай пов'язують із симпатією до росії. Дослідниками визначено, що дві основні праві популістські партії в Нідерландському парламенті: *Partij voor de Vrijheid (PVV)* та *Forum voor Democratie (FVD)* – суттєво відрізняються у своїх наративах взаємодії з росією (Nijhuis et al, 2023: с. 318). Отже, саме на ці партії буде спрямований аналіз.

A) Partij voor de Vrijheid (PVV)

На сайті партії PVV не було знайдено публікацій, що стосуються України, окрім опублікованих у 2016 році заяв проти Угоди про Асоціацію України з ЄС. Тому джерелом матеріалів було обрано сторінку Twitter голови PVV Герта Вільдерса під іменем @geertwilderspvv. Пошук за ключовим словом «Oekraine» (переклад – «Україна») викрив 24 публікації впродовж визначеного часового проміжку (див. Додаток Б). Наступна таблиця підсумовує ключові повідомлення цих публікацій.

Таблиця 3.4. Головні повідомлення з публікацій голови *Partij voor de Vrijheid* про Україну

Повідомлення	N публікацій
Засудження російського вторгнення в Україну	3
Вступ України до НАТО є неприпустимим	2
Вступ України до ЄС є неприпустимим	2
Введення санкцій проти росії шкодять Нідерландам	2
Політика уряду Нідерландів та ЄС щодо України шкодить Нідерландам. Нідерланди мають пріоритезувати добробут нідерландців	13
Нідерланди не здатні прийняти більше українських біженців	1
Привілеями статусу біженців з України користуються «небілі» люди, що є недопустимим. Проте українські біженці є «правильними».	2
Нідерланди не мають надавати військову підтримку Україні	1

Джерело: складено авторкою на основі джерел, зазначених у Додатку Б

Публікації голови PVV є неоднозначними щодо України. Він засуджує російську агресію: *«Путінська анексія українських областей є незаконною»*, проте додає: *«Але Україна НІКОЛИ не повинна вступати в НАТО»*.²⁶ Вільдерс вважає, що вступ України до НАТО є небезпечним для Нідерландів, а надання Україні кандидатського статусу в ЄС є неправомірним через результати референдуму 2016 року. Більша частина публікацій спрямована на критику політики уряду Нідерландів, а саме – Прем'єр-міністра Марка Рютте особисто, за подібною риторикою: Рютте дарує мільярди Україні, проте ігнорує мільйони знедолених громадян Нідерландів, знищуючи країну.

Таким чином, голова PVV виступає проти фінансової та військової підтримки України і санкцій проти росії. Водночас, Вільдерс протиставляє українських біженців усім іншим, як приклад «правильних» іммігрантів – він висловлює до них симпатію, проте вказує на економічну неспроможність Нідерландів надавати їм підтримку. Він дистанціює Нідерланди від російсько-української війни на противагу риторичі лівих та центристських партій, що наголошують на солідарності та єдності Європи: *«Не дозволяйте голландським домогосподарствам платити ціну за війну, яка не є нашою»*.²⁷ Отже, основна мета публікації про Україну голови PVV – висловити опозицію до правлячої коаліції.

У проаналізованих публікаціях було виявлено зв'язок з російськими СН:

- Частковий збіг з мета-наративом «НАТО на чолі з США та за підтримки Заходу – це агресор, який розв'язав війну проти росії в Україні» у повідомленнях Вільдерса про те, що амбіції України щодо вступу до НАТО та військова підтримка України Заходом призводить до ескалації конфлікту. Проте Вільдерс не заперечує відповідальності росії за початок вторгнення.

²⁶ Перекладено з Wilders G. [@geertwilderspvv]. (30 вересня 2022) De annexatie van Oekraïense provincies door Putin is illegaal... Twitter <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1575867269770448896>

²⁷ Перекладено з Wilders G. [@geertwilderspvv]. (24 вересня 2022). Laat Nederlandse huishoudens niet de prijs betalen voor een oorlog die niet de onze is. Twitter. <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1496846732612800514>

- Збіг з трьома СН мета-нарративу «Захід робить помилку, надаючи зброю та іншу допомогу для України, а також застосовуючи санкції проти Росії»: *повний* – (1) Внаслідок надання Заходом зброї для України війна затягується, що призводить тільки до більшої кількості жертв серед цивільного населення та переселенців з України до ЄС; (2) Санкції проти росії більше шкодять Заходу ніж росії; *частковий* – (2) Країни Заходу більше не хочуть і не можуть допомагати українським переселенцям;

Так само, як і в партіях центрального і лівого блоку, в матеріалах партії не виявлено надання значення знакам «геноцид» та «нацизм», а «Україна» означає суверенну та незалежну країну і її народ.

Б) Forum voor Democratie (FvD)

На відміну від попередньо проаналізованих партій, FvD має велику кількість публікацій про Україну, при чому вони є переважно розлогими, написаними у формі есе чи статті. Загальну кількість публікацій не було визначено через складність навігації на веб-сайті партії, тому до аналізу було взято перші 15 публікацій з результатів пошукового запиту «Oekraïne», що відповідають часовому проміжку (див. Додаток Б). Наступна таблиця підсумовує ключові повідомлення цих публікацій.

Таблиця 3.5. Головні повідомлення публікацій Forum voor Democratie щодо російсько-української війни

Повідомлення	N публікацій
Нідерланди мають діяти в своїх інтересах та не підтримувати Україну	5
НАТО провокує росію вести війну проти України	4
НАТО контролює суспільно-політичні зміни в Україні	3
Українським біженцям не місце в Нідерландах	1
Захід роками веде русофобну пропаганду, яку треба сприймати критично	1
ЄС є васалом США	1
Зеленський є диктатором	2
Україна веде восьмирічну війну проти власного народу на Донбасі, що є безпосередньою причиною нинішнього конфлікту	1

Війна в Україні має вирішитись за допомогою трьохсторонніх переговорів та компромісу між росією, Україною та НАТО/ЄС. Україна має бути нейтральною	2
Суверенітет України несумісний з безпекою росії	1
Санкції ЄС проти росії не завдають шкоди російській економіці, але шкодять Нідерландам	1
Партія сприяє миру в Україні тим, що виступає проти поставки зброї Україні	2
В Україні відсутнє верховенство права, країна побудована лише на корупції	1
Вступ України до ЄС є неприпустимим, а надання статусу кандидата - неправомірним	3
В Україні панують нацистські цінності, несуміжні з європейськими	1
Україна перепродає зброю отриману від ЄС	1

Джерело: складено авторкою на основі джерел зазначених у Додатку Б

Тексти FvD відображають позитивне ставлення партії до росії та невизнання і неповагу до України. Не зважаючи на надання Україні, українцям, українським біженцям та владі негативного зображення, FvD пишуть, що бажають найкращого для України:

«FvD хоче якнайшвидшого припинення страждань в Україні і робить для цього конкретні пропозиції. Західні поставки зброї затягують конфлікт і не відповідають нідерландським інтересам. [...] Замість цього ми повинні наполягати на мирних переговорах»²⁸

Під «найкращим для України», FvD має на увазі припинення західних санкцій проти росії та поставок зброї в Україну, припинення фінансової підтримки для України та прийняття українських біженців у Нідерландах, неприйняття України до ЄС та НАТО. У кожній з публікацій було виявлено зв'язок з російськими СН, зокрема:

- Збіг з мета-нарративом «НАТО на чолі з США та за підтримки Заходу – це агресор, який розв'язав війну проти росії в Україні» та його СН: *частковий* –

²⁸ Перекладено з De verschillen tussen FVD en BBB. (2023). Forum voor Democratie. <https://fvd.nl/de-verschillen-tussen-fvd-en-bbb>

(1) Захід, будучи під контролем транснаціональних корпорацій, прагне знищити Росію, російську мову та культуру; (2) США встановили та підтримують маріонетковий неонацистський режим в Києві, починаючи з організованого США державного перевороту в Україні 2014 року; (3) США та НАТО несуть відповідальність за розв'язання війни в Україні; *повний* – (4) ЄС політично залежний від США і не здатний вести самостійну політику, зокрема щодо України;

- Збіг з мета-нарративом «Україна – неонацистська, агресивна та штучна держава» та його СН: *частковий* – (5) Україною управляють нацисти; *повний* – (6) Населення України в своїй більшості є жертвою української нацистської пропаганди; (7) Україна здійснювала геноцид жителів Донбасу, зокрема протягом 8 років обстрілюючи Донбас; (8) Захід роками «накачував» Україну зброєю, тому вона потребує «демілітаризації»;

- Збіг з мета-нарративом «росія – остання опора духовності в Європі та спроможний лідер глобального руху проти Західного неокolonіалізму» і його СН: *повний* – (9) росія бореться проти Західного неокolonіалізму і її підтримує в цьому значна частина світу.

На протипагу попереднім партіям, у текстах FvD було знайдено збіги зі змістом плаваючих знаків російського дискурсу. «Геноцид» набув значення діяльності українського уряду виключно зі знищення народу Донбасу, що спонсорується Заходом. «Нацизм» набув значення характеристики українського уряду та української армії, що тероризують український народ та спонсоровуються США. Знак «Україна» також збігається зі значенням, наданим російським дискурсом.

Інтерпретація результатів

Очікувано, центристські та ліві партії показали високий рівень підтримки України та протистояння російській дезінформації, що збігається з позицією уряду та загальною громадською думкою. Під час аналізу текстів цих партій було виявлено, що найбільш поширеним аргументом необхідності підтримки України стала апеляція до солідарності нідерландського народу, цінності справедливості

та верховенства права. Цікаво, що висновки Розділу 2.1. вказують на низький рівень солідарності нідерландського суспільства. Таку розбіжність риторики політиків та оцінки нідерландців можна пояснити відчуттям близькості нідерландців до українців через спільну травму, спричинену російською агресією – для нідерландців це трагедія МН-17. Саме тому тексти партій, зокрема процитований текст CDA містить згадку «притягнення до відповідальності».

Партіями центрального і лівого блоку було використано не лише моральний аргумент підтримки України, а й раціональний – Нідерландам вигідно мати гарні відносини з мирною, економічно-розвиненою та некорумпованою Україною. Така риторика підтримується позитивним досвідом економічної співпраці України та Нідерландів до початку вторгнення та працєвитістю українських біженців у Нідерландах після вторгнення. Також вона апелює до вимоги «схожості» від нідерландців – зазначеного раніше очікування ціннісного конформізму.

Результати партій правого боку подібні між собою у спільному протистоянні санкціям проти росії, військовій підтримці України та євроінтеграції України. Варто зазначити позицію дослідників щодо питання євроінтеграції: вони пояснюють опозицію до вступу України в ЄС FvD та PVV тим, що саме завдяки цьому вони спромоглися мобілізувати свій електорат під час кампанії референдуму у 2016 році. Таким чином, аби не втратити електоральну підтримку, вони мають обрати подібну позицію і в сучасних умовах (Nijhuis et al, 2023: с. 318). Проте позиції FvD та PVV різняться у ступені підтримки росії та виявлених зв'язках з СН.

Результати аналізу PVV виявляють, що основним повідомленням у публікаціях про Україну була критика уряду Нідерландів та ЄС, а не України. З цього випливає, що PVV інструменталізує питання українсько-російської війни. Більше того, повідомлення щодо українських біженців збігаються із загальною антиімміграційною політикою партії та нативістським наративом: білі біженці є допустимими для Нідерландів, адже здатні інтегруватись у суспільство, проте все

ж не є бажаними, адже шкодять економіці країни. В такому випадку, зв'язок повідомлень партії з російськими СН не є стратегічним вибором підтримки росії – а скоріше антисистемним, єдиним можливим варіантом, що відповідав би заявленій ідеології партії. Це допущення підтверджується фактом відсутності зв'язку між плаваючими знаками російського дискурсу та змістом повідомлень PVV.

Натомість, аналіз публікацій FvD виявляє майже повний збіг із російськими СН. При тому, допускається, що в процесі дослідження не було виявлено усіх можливих збігів через обмежену кількість матеріалів аналізу. Так само як і з PVV, така позиція відповідає заявленій ідеології партії. Проте наративи FvD настільки подібні до російських системних, національних та проблемних СН, що викликають сумнів у незалежності партії. Більше того, FvD є єдиною партією, повідомлення якої було виявлено у майже ідентичному повторі значень плаваючих знаків російського дискурсу: «геноцид», «нацизм», «Україна». Ці результати вимагають більш детального дослідження зв'язків партії з росією та уваги уряду Нідерландів. Це спостереження підтверджується виявленими у 2020 році зв'язками між лідером партії Террі Боді та путіним (Schaart, 2020) та висловленням недовіри нідерландських парламентарів до членів партії у 2022 («MPs increasingly worried about sharing information with pro Russian FvD: AD», 2022).

3.2. Аналіз публікацій нідерландських ЗМІ

Медіа система Нідерландів

З одного боку, моніторинг медіа системи Нідерландів виявляє високу концентрацію медіа власників (Paarst & Mulder, 2016: с. 10). Впродовж останніх двох десятиліть інвестиційні фірми, зокрема й іноземні, заволоділи нідерландськими медіа компаніями, що становить загрозу плюралізму медіа («News media outlets and owners», 2022). З іншого боку, журналістська культура

Нідерландів характеризується свободою слова, плюралізмом і саморегуляцією, а також має сильні традиції щодо етичних кодексів і кодексів поведінки (Paapst & Mulder, 2016). Сучасні дослідники вказують на «емансипацію» нідерландської журналістики у ХХІ ст., що сформувало традицію незалежності та критичності в медіа та відкинуло піляризований розподіл медіа попередніх століть (Bergman, 2013).

Вибір медіа для аналізу

Оскільки обсяг дослідження обмежений, було вирішено провести аналіз одного онлайн-видання в Нідерландах. Як визначено у попередньому підрозділі, зв'язки з російськими СН відсутні у лівому та центристському політичному дискурсі, та наявні у правому. Тому критерієм відбору стала права політична орієнтація медіа та його популярність. Так, джерелом вибрано de Telegraaf – третє за популярністю онлайн-видання («Dagbladen in 2021», 2021), створене на основі однієї з найстаріших газет Нідерландів. Причинами вибору цього медіа стали:

- Характеристика ЗМІ його читачами таким, що має популістську та праву орієнтацію (Pew Research Center, 2018);
- Знахідка під час аналізу текстів партій у Розділі 3.1.: de Telegraaf був єдиним цитованим новинним джерелом у обраних публікаціях голови партії PVV;
- Оцінка медіа дослідниками як такого, що має високий рівень політичного паралелізму до партій правого блоку – тобто зв'язком з цілями партій чи їхнім електоратом (Van der Pas, et al, 2017).

Не зважаючи на виявлену праву орієнтацію ЗМІ, de Telegraaf не вважається залежним від партії або політичної групи. Видання належить фламандській компанії Mediahuis – одній з інвестиційних іноземних фірм, що має високу частку власності на ринку нідерландських ЗМІ, та в свою чергу є у власності низки інших компаній («Historiek», 2022). У дослідженні, de Telegraaf виступає

незалежним журналістським джерелом, що допомагає дослідити наявність російських СН у публічному дискурсі Нідерландів та оцінити їхнє сприйняття.

Вибір матеріалів

До аналізу включено всі публікації з 01.10.2022 по 31.12.2022 та з 10 випадкових дат, згенерованих комп'ютерною програмою, включно зі статтями, що мають преміум-доступ, що були у розділі «Oekraïne» (переклад – Україна). Після цього був проведений якісний контент-аналіз за допомогою програмного забезпечення QDA Miner. Матеріал був досліджений на предмет перегукування змісту повідомлень з російськими СН.

Під час аналізу, тексти публікацій додатково оцінювались за ставленням до України, джерелом і темою статті. Варіантами ставлення могли бути позитивне, нейтральне та негативне, де позитивне означає, що автор чи інтерв'юований (якщо інтерв'ю є центральним у статті) висловлює емоційне звернення до України чи українського народу. Варіанти джерела статті – російське, українське, нідерландське, інше західне, змішане чи інше. Джерело визначалось за посиланням на інше ЗМІ, цитування політика чи приватної особи, якщо, наприклад, у центрі статті було інтерв'ю з такою особою. Категорії для теми статті не були визначені заздалегідь і залишились відкритими до кінця аналізу.

Результати аналізу

Всього до аналізу потрапило 249 публікацій онлайн-видання (див. Додаток В). Більшість проаналізованих матеріалів, 77%, було оцінено як нейтральні у ставленні до України. 22.5% було надано оцінку позитивного ставлення, характеризуючись такими виразами, як «мужня Україна», «хоробрий український народ», «треба підтримати Україну», «допоможи Україні пережити зиму!». З усіх матеріалів, лише одна публікація була оцінена як така, що має негативне ставлення:

«У 2022 році ми втомилися від війни і втомилися від України. Я очікую, що український лідер Зеленський впаде з п'єдесталу через корупцію, перетворить війну в Україні на «заморожений» конфлікт, скасує європейські санкції проти

Росії та відновить газопроводи «Північний потік». Ми знову отримуємо газ, нафту та вугілля з Росії, а деіндустріалізація та зубожіння повертаються назад»²⁹

Загалом було визначено 27 широких категорій тем, серед яких найпоширенішими є загальний опис перебігу війни (20%), санкції та їхній вплив на нідерландську економіку (10%), міжнародна підтримка України (7%), військова допомога Україні (6%) та підтримка України Нідерландами (5%). Статті варіювались за тематикою і за типом: інтерв'ю, особисті думки, огляди, тексти політичних журналістів, думки читачів видання тощо. Найбільша частка статей мали змішані джерела (31%), далі йшли нідерландські (27%), інші західні (21%), українські (12%) та російські (4%). Багато статей з позитивним настроєм було розміщено в рубриці «Wat u zegt» (переклад – Що ви кажете), яка ділиться коментарями читачів.

Зв'язки із визначеними російськими СН виявлено в 16 публікаціях. Наступна таблиця демонструє кількість публікацій, в яких було знайдено зв'язок із відповідними СН.

Таблиця 3.6. Зв'язки публікацій de Telegraaf із російськими стратегічними наративами

Стратегічний наратив	N публікацій
Захід робить помилку, надаючи зброю та іншу допомогу для України, а також застосовуючи санкції проти росії	12
Україна – штучна держава, створена завдяки леніну	1
Санкції проти росії більше шкодять Заходу ніж росії	1
Внаслідок надання Заходом зброї для України війна затягується, що приносить тільки більшу кількість жертв серед цивільного населення та переселенців з України до ЄС	2

Джерело: складено авторкою на основі аналізу джерел, зазначених у Додатку В

²⁹ Перекладено з Bakas, A. (2022). 'Streven naar Bruto Nationaal Geluk'. De Telegraaf. <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/724233563/streven-naar-bruto-nationaal-geluk>

Резонанс із мета-нарративом «Захід робить помилку, надаючи зброю та іншу допомогу для України, а також застосовуючи санкції проти Росії», також виявлений у попередньо цитованій статті, виявлено у 12 публікаціях на економічну тематику, зокрема, при зображенні негативних ефектів санкцій на економіку Нідерландів. Резонанс полягає у використанні таких формулювань як «війна в Україні спричинила інфляцію/недосягнення фінансових цілей/збитки економіки/зростання цін на газ тощо» або «дорогий конфлікт в Україні». Незважаючи на відсутність прямого звинувачення українців, таке формулювання дозволяє уникнути притягнення росії до відповідальності на противагу таким альтернативним формулюванням як «російське вторгнення в Україну/російська агресія спричинила...». Демонстрація втоми Європи підігрує меті російського СН знизити рівень залученості Заходу у війну і підірвати рівень підтримки: припинити санкції проти Росії, припинити поставки військової допомоги та, в результаті, дозволити Росії перемогти.

Зв'язок з СН «Україна – штучна держава, створена завдяки лєніну» було знайдено в експертному інтерв'ю про вплив російської агресії на українців, поляків і литовців:

«Але за останні роки, саме у відповідь на такі загрози, в Україні справді склалася спільна ідентичність. Але якщо тиск впаде, лінії розлому, ймовірно, знову стануть видимими»³⁰

Таке твердження вказує на те, що українська ідентичність є лише механізмом відповіді на російську агресію, тобто відкидає факт її наявності раніше. Це не тільки вказує на нещодавнє виникнення ідентичності, але й підкреслює її крихкість. Мета російського СН – виправдати збройну агресію проти України та заперечити українську державність: ідея розколу ідентичностей в Україні широко використовується росією для виправдання окупації територій і проведення

³⁰ Перекладено з Duk, W. (2022). Demonen uit verleden op Oekraïens slagveld: 'Moskou gezamenlijke vijand'. De Telegraaf. <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1809981255/demonen-uit-verleden-op-oekraïens-slagveld-moskou-gezamenlijke-vijand>

«референдумів». Однак, автор цієї статті не обов'язково поділяє мету російського СН, скоріше була проведена спроба надати критичний аналіз українській історії.

На противагу цій знахідці, було виявлено статтю із протилежною позицією, що виявляє цей наратив під назвою «De maffia-taal van Vladimir Poetin» (переклад – Мафіозна мова владіміра путіна). Автор статті аналізує погляди путіна на історію України, посилаючись на його історичне есе 2021 року. Зі стилю написання, використання фраз «Путін живе власними фейковими новинами», «ця мова мафії закінчується великою брехнею» і навіть порівняння путіна із Гітлером, стає зрозуміло, що публікація має на меті виявити і спростувати наративи російської пропаганди (Ellian, 2022).

Зв'язок із одразу двома СН: «Санкції проти росії більше шкодять Заходу ніж росії», «Внаслідок надання Заходом зброї для України війна затягується, що приносить тільки більшу кількість жертв серед цивільного населення та переселенців з України до ЄС» – був знайдений у статті про вплив економічних санкцій на економіку Нідерландів:

«Ескалація в Україні, ініційована Путіним, але спровокована Заходом, спричиняє кризу тут, у Нідерландах. Рютте створює ці проблеми, підливаючи масла у вогонь також поставками зброї в Україну»³¹

З нього випливає, що стратегія Заходу полягає в тому, щоб затягнути конфлікт. Це також звільняє Росію від відповідальності за війну та знижує необхідність підтримки України. Це повідомлення перегукується з намірами СН переконати, що перемога України є не вигідною для Заходу, перекласти відповідальність за початок війни, послабити санкції проти росії і зменшити військову підтримку Україні. Автор статті – не журналіст, а читач видання, також вдавався до емоційних та гіперболізованих висловів: «невинні громадяни Нідерландів вимушені стікати кров'ю».

³¹ Перекладено з Leijten, A. (2022). 'Sancties Rusland werken averechts'. De Telegraaf. <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/735942380/sancties-rusland-werken-averechts>

Отже, переважна більшість новин про Україну та війну в de Telegraaf не мала зв'язку з російськими СН. Навпаки, більшість статей здобули оцінку як позитивні чи нейтральні, висвітлювали різноманітні теми та майже ніколи не обирали російські джерела як першоджерела. Невелике перегукування за змістом чи метою повідомлень було знайдено із наступними СН: Із 249 публікацій, 17 мали зв'язок із російськими СН, а 1, навпаки, спростовувала наративи російської пропаганди.

Інтерпретація результатів

Як російські СН, так і знайдені заяви мали мотивацію сприяти тому, аби Захід припинив чи зменшив підтримку України у надсиланні військової та фінансової допомоги та накладанні санкцій на росію. Однак основною метою першого є ослаблення України та перемога росії, тоді як другим керує бажання покращити економічні умови нідерландського суспільства. Не зважаючи на те, що нідерландці вважають, що їхня країна в змозі надавати фінансову підтримку Україні, мають місце бути сумніви спричинені особистими ситуаціями. Так, дослідження показують, що рівень споживчої довіри в Нідерландах після початку повномасштабного вторгнення впав до найнижчого за історію країни рівня (Spierings, & de Vries, 2022). З іншого боку, варто дослідити можливості впливу риторики правих партій, які наголошують на виключно руйнівному впливі санкцій проти росії. Ці знахідки можуть свідчити про чутливість аудиторії видання до впливу російської пропаганди.

Знайдений зв'язок з СН «Україна – штучна держава», що фокусувався на питанні ідентичності України можна пояснити завдяки поширеному розумінню націоналізму та національної ідентичності нідерландцями як конструктивістському, легкому та есенціалістському. Як виявлено попередньо, для нідерландців факторами, що визначають право нації на суверенітет та недоторканість, є не історія і наявність сильної та єдиної національної ідентичності, а правовий статус. Відтак, метою публікації не є заперечення

української державності чи вказання на її штучність. Тому дискусії щодо слабкості української ідентичності не є показником сприйняття російського СН.

Загалом, переважно нейтральне і позитивне ставлення до України в текстах публікацій, низька частка текстів, що посилаються на російські джерела та майже повна відсутність зв'язків з російськими СН свідчить про те, що публічний дискурс Нідерландів не є чутливим до російської пропаганди. І навіть de Telegraaf, що має праву орієнтацію, більше підтримує риторику лівих та центристських політичних партій та позитивного погляду громадськості загалом.

Висновки

Це дослідження мало на меті розкрити наявність впливу стратегічних наративів російської пропаганди щодо російсько-української війни на політико-публічний дискурс Нідерландів. Для цього було проаналізовано два виміри політико-публічного дискурсу Нідерландів а також проведено зв'язки між сприйняттям наративів російської пропаганди та особливостями політичної культури і українсько-нідерландських відносин.

(1) Спершу, було проаналізовано теоретико-методологічну основу дослідження стратегічних наративів та їх сприйняття – Система стратегічних наративів дослідників Міскімон, О'лафлін та Розелль, критику та пропозиції даної моделі іноземними та українськими дослідниками. Було заключено, що стратегічні наративи – це комунікативний інструмент, який вичерпно пояснює світові, національні чи точкові події у простій формі задля зміни ставлень і переконань аудиторії та досягнення бажаної поведінки, складовими якого є актор, дія, мета, сцена та інструмент, який характеризується стратегічністю, сюжетністю та повторюваністю, і який бореться за надання фіксованого значення ключовим концепціям. Вивчення стадії сприйняття СН вимагає дослідження особливостей цільової аудиторії, що включає в себе політичну культуру суспільства, а також агентів, що мають вплив на громадську думку: політичної еліти та медіа.

(2) Далі, було опрацьовано дослідження щодо російських стратегічних наративів, що фокусуються на сприйнятті СН аудиторіями Західної Європи. Було проведено аналіз публікацій Телеграм-каналу Russia Today англійською мовою та визначено, що російські СН, спрямовані на зовнішні та внутрішні аудиторії, не є відмінними за змістом та метою. Вони спрямовані на дискредитацію України та української влади, формування образу росії як жертви та месії, демонізацію Заходу як такого, що контролюється США та НАТО, та використовує Україну для відстоювання власних геополітичних інтересів. Таким аналізом було

підтверджено результати Звіту Постійної міжнародної місії медіа-моніторингу щодо дезінформації. Додатково, було визначено значення, що надаються термінам «нацизм», «геноцид» та «Україна» у межах російського дискурсу. Було виявлено 6 різних значень, наданих терміну «нацизм», із найбільш центральним значенням – «уряд України» та суперечливою характеристикою – його головним джерелом: Україна чи США. Так само роль Заходу варіюється поміж наданих значень знаку «геноцид». Виявлено, що знак «Україна» має два значення: один з них ототожнюється з урядом України, інший – з народом України та усіма відповідними характеристиками, що надаються наративами.

(3) Наступним кроком стало дослідження факторів, що впливають на сприйняття зовнішніх стратегічних наративів нідерландцями. Було надано характеристику таким ключовим аспектам політичної культури Нідерландів, як вплив колоніального минулого, фрагментація суспільства, підхід нідерландців до націоналізму, ставлення до іммігрантів і цінності нідерландського суспільства. Було заключено, що: (а) фризський націоналізм має культурний характер та не створює конфлікту чи розколу в суспільстві; (б) Нідерландський націоналізм має легку, самоіронічну форму, а національна ідентичність країни обертається навколо сучасних дискурсів та оминає історію; (в) колоніальна пам'ять Нідерландів, що включає в себе спогади геноциду, жорстокості та расизму, не є чинником формування нідерландської ідентичності, проте представлена у політико-публічному дискурсі країни; (г) багатокультурність Нідерландів має протиріччя: з одного боку – країна має репутацію однієї з найбільш толерантних у світі, з іншого – в країні переважає дискурс нативізму; (д) Нідерланди характеризуються високим рівнем політичної фрагментації, що призводить до великої кількості партій у парламенті, коаліційних урядах, звички до компромісу та співпраці, високої легітимності рішень уряду; (е) ціннісний консенсус в Нідерландах полягає у прогресивних цінностях та переважанні індивідуалізму, що спричиняє достатньо високий рівень авторитаризму та практично-орієнтований характер політичної участі.

(4) Далі, було проаналізовано тенденції та особливості українсько-нідерландських відносин до та після початку повномасштабного вторгнення. Було заключено, що стабільний та помірний розвиток українсько-нідерландських відносин до вторгнення був забезпечений економічною співпрацею та підтримкою Нідерландами суспільно-політичних змін в Україні. Виявлено, що (а) трагедія літаку рейсу МН-17 підсилила співпрацю у правовій сфері та показала відданість Нідерландів до справедливого розслідування та стійкість до російської дезінформації, а (б) консультативний референдум в Нідерландах проти Угоди про асоціацію України з ЄС у 2016 році мав передусім євроскептичне а не антиукраїнське забарвлення. Відносини після початку повномасштабного вторгнення були охарактеризовані високим рівнем фінансової та технічної підтримки від уряду Нідерландів та підтримки нідерландського суспільства до України та українських біженців. Відслідкувано розбіжності між громадською думкою, громадськими діячами та діями уряду у питаннях блокування російських медіа та російського газу.

(5) Наступним кроком дослідження став аналіз текстів заяв політичних партій та їхніх діячів, представлених у парламенті Нідерландів. Аналіз включав матеріали, опубліковані центристськими партіями (Democraten 66, Christen-Democratisch Appèl), партіями лівого блоку (Socialistische Partij, GroenLinks) та правого блоку (Partij voor de Vrijheid, Forum voor Democratie). Було визначено, що центристські та ліві партії мають високий рівень підтримки України та протистояння російській дезінформації, що збігається з позицією уряду та загальною громадською думкою. Головними аргументами для підтримки України були моральність/солідарність та раціональність/вигідність співпраці з Україною. Результати аналізу текстів партій правого боку виявились подібні між собою у спільному протистоянні санкціям проти росії, військовій підтримці України та євроінтеграції України, проте відмінними у ступені підтримки росії, виявлених зв'язках із СН та мотивації риторики. Тоді як PVV інструменталізувала питання українсько-російської війни для висловлення

опозиції уряду, FvD продемонструвала майже повний збіг змісту повідомлень з ідеями російської пропаганди, що потребує більш детального дослідження зв'язків партії з росією. Таким чином, політичний дискурс Нідерландів не є чутливим до сприйняття російських стратегічних наративів через ціннісні та раціональні фактори, проте СН продовжують просуватись у дискурс одним політичним актором.

(6) Нарешті, з метою з'ясувати зв'язок публікацій нідерландських ЗМІ про російсько-українську війну з російськими СН, було опрацьовано популярне нідерландське ЗМІ з правою політичною орієнтацією – *de Telegraaf*. Було проведено контент-аналіз 249 матеріалів видання та заключено, що переважна більшість новин про Україну та війну в *de Telegraaf* не мала зв'язку з російськими стратегічними наративами. Був знайдений незначний зв'язок між матеріалами та СН щодо військової допомоги Україні та санкціями проти росії, проте потенційним чинником такої риторики у медіа є радше економічна невпевненість, аніж прихильність до повідомлень і цілей російських наративів. Заключено, що переважно нейтральне і позитивне ставлення до України в текстах публікацій, низька частка текстів, що посилаються на російські джерела та майже повна відсутність зв'язків з російськими СН свідчить про те, що публічний дискурс Нідерландів не є чутливим до російської пропаганди та знаходиться під низьким впливом російських стратегічних наративів.

Список використаної літератури

1. Abts, K., Etienne, T., Kutiyiski, Y., & Krouwel, A. (2023). EU-sentiment predicts the 2016 Dutch referendum vote on the EU's association with Ukraine better than concerns about Russia or national discontent. *European Union Politics*, 14651165231157612.
2. Almost 6 in 10 Dutch people do not have a religious affiliation. (22 грудня 2022). Statistics Netherlands. <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2022/51/almost-6-in-10-dutch-people-do-not-have-a-religious-affiliation>
3. Andeweg, R.B., Irwin, G.A., & Louwerse, T. (2020). *Governance and Politics of the Netherlands*. Bloomsbury Publishing.
4. Andeweg, RB, Irwin, GA, & Louwerse, T (2020). *Governance and Politics of the Netherlands*. Bloomsbury Publishing.
5. Bakas, A. (2022). 'Streven naar Bruto Nationaal Geluk'. De Telegraaf. <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/724233563/streven-naar-bruto-nationaal-geluk>
6. Balint, K., Wildon, K., Arcostanzo, K., Reyes K. D. (2022). Effectiveness of the Sanctions on Russian State-Affiliated Media in the EU – An investigation into website traffic & possible circumvention methods. Institute for Strategic Dialogue.
7. Berezin, M. (1997). Politics and culture: A less fissured terrain. *Annual review of sociology*, 23(1), 361-383. <https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.soc.23.1.361>
8. Bergman, T. (2013). The Dutch Media Monopoly: A critical-historical analysis of journalism in the Netherlands. <https://www.ideals.illinois.edu/items/45325>
9. Bernays, E. L. (1928). Manipulating public opinion: The why and the how. *American journal of sociology*, 33(6), 958-971.
10. Biersack J, & O'Lear S. (2014) The geopolitics of Russia's annexation of Crimea: narratives, identity, silences, and energy. *Eurasian Geography and Economics* 55(3): 247–269
11. Bijl, P. (2012). Colonial memory and forgetting in the Netherlands and Indonesia. *Journal of Genocide Research*, 14(3-4), 441-461.
12. Braddock K. & Dillard J. P. (2016): Meta-analytic evidence for the persuasive effect of narratives on beliefs, attitudes, intentions, and behaviors, *Communication Monographs*. https://www.researchgate.net/publication/309362260_Meta-analytic_evidence_for_the_persuasive_effect_of_narratives_on_beliefs_attitudes_intentions_and_behaviors

13. CDA [@cdavandaag]. (27 лютого 2022). Het allerbelangrijkste is nu militaire, humanitaire en economische steun aan Oekraïne... Twitter.
<https://twitter.com/cdavandaag/status/1497885903716499457?s=20>
14. Chaban, N., Knodt, M., Liekis, Š., & Ng, I. (2019). Narrators' perspectives: communicating the EU in Ukraine, Israel and Palestine in times of conflict. *European Security*, 28(3), 304-322.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09662839.2019.1648256>
15. Chadwick, A. (2000). Studying political ideas: a public political discourse approach. *Political Studies*, 48(2), 283-301.
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1111/1467-9248.00260>
16. Chilton, S. (1988). Defining political culture. *Western Political Quarterly*, 41(3), 419-445. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/106591298804100303>
17. Claessen, E. (2023). The making of a narrative: The use of geopolitical othering in Russian strategic narratives during the Ukraine crisis. *Media, war & conflict*, 16(1), 82-99.
18. Colley, T. (2019). Strategic Narrative and War Propaganda. The SAGE Handbook of Propaganda. Chapter 3. 1-16. <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/the-sage-handbook-of-propaganda/book262889>
19. Coticchia, F., & Catanzaro, A. (2022). The fog of words: Assessing the problematic relationship between strategic narratives,(master) frames and ideology. *Media, War & Conflict*, 15(4), 427-449.
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1750635220965622>
20. Dagbladen in 2021. (2021). Commissariaat voor de Media.
<https://www.mediamonitor.nl/mediamarkten/dagbladen/dagbladen-in-2021/>
21. Davis, J. E. (2002). Narrative and social movements. *Stories of change: Narrative and social movements*, 3-29.
https://sunypress.edu/content/download/450908/5482253/version/1/file/9780791451915_imported2_excerpt.pdf
22. De verschillen tussen FVD en BBB. (2023). Forum voor Democratie.
<https://fvd.nl/de-verschillen-tussen-fvd-en-bbb>
23. Dekker, P. (2019). From pillarized active membership to populist active citizenship: The Dutch do democracy. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 30(1), 74-85.
<https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-018-00058-4>
24. Dekker, P. (2019). From pillarized active membership to populist active citizenship: The Dutch do democracy. *VOLUNTAS: International Journal of*

Voluntary and Nonprofit Organizations, 30(1), 74-85.

<https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-018-00058-4>

25. Do-democracy: niche, vision or hype? (2015). drift.

<https://drift.eur.nl/cases/doe-democratie-niche-visie-hype/>

26. Donor support for Ukraine. (2023). European Bank for Reconstruction and Development. <https://www.ebrd.com/what-we-do/war-on-ukraine/donor-support.html>

27. Duk, W. (2022). Demonen uit verleden op Oekraïens slagveld: 'Moskou gezamenlijke vijand'. De Telegraaf.

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1809981255/demonen-uit-verleden-op-oekraïens-slagveld-moskou-gezamenlijke-vijand>

28. Dutch Minister admits lying about meeting Russian president Putin. (12 лютого 2018). NL Times. <https://nltimes.nl/2018/02/12/dutch-minister-admits-lying-meeting-russian-president-putin>

29. Duyvendak, J. (2011). The politics of home: Belonging and nostalgia in Europe and the United States. Springer.

30. Duyvendak, J. W. (2021). Nativist understandings. The presence of the past in contemporary Dutch debates on national identity. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(18), 4209-4220.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1369183X.2020.1812278>

31. Duyvendak, J. W., & Scholten, P. (2012). Deconstructing the Dutch multicultural model: A frame perspective on Dutch immigrant integration policymaking. *Comparative European Politics*, 10(3), 266-282.

<https://link.springer.com/article/10.1057/cep.2012.9>

32. Elkins, D. J. (1979). A cause in search of its effect, or what does political culture explain?. *Comparative politics*, 11(2), 127-145.

33. Ellian A. (2022). De maffia-taal van Vladimir Poetin. De Telegraaf.

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/122355595/de-maffia-taal-van-vladimir-poetin>

34. Ellul, J. (1965b). *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*. Vintage.

35. Elswah, M., & Howard, P. N. (2020). "Anything that causes chaos": The organizational behavior of Russia Today (RT). *Journal of Communication*, 70(5), 623-645.

36. EU citizens' support for Ukraine is solid, Eurobarometer survey finds. (14 грудня 2022). European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221205IPR60901/eu-citizens-support-for-ukraine-is-solid-eurobarometer-survey-finds>

37. EU's response to the war in Ukraine. (April 2022). Eurobarometr.

38. European Left Makes Joint Call For Peace (28 березня 2022). SP.
<https://international.sp.nl/nieuws/2022/03/our-call-for-peace-to-end-the-war-in-ukraine>
39. Factual inquiry into the airspace closure above and around eastern Ukraine in relation to the downing of Flight MH17. (5 лютого, 2021). Tweede Kamer.
<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021D05419&did=2021D05419>
40. Flaherty, E., & Roselle, L. (2018). Contentious narratives and Europe: conspiracy theories and strategic narratives surrounding RT's Brexit news coverage. *Journal of international affairs*, 71(1.5), 53-60.
41. Foray, J. L. (2015). The trauma of liberation: Dutch political culture and the Indonesian question in 1945. *Historical Reflections/Réflexions Historiques*, 41(3), 79-94.
42. Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*.
https://monoskop.org/images/9/90/Foucault_Michel_Archaeology_of_Knowledge.pdf
43. Groenlinks Roept Op Tot Verdere Maatregelen Oekraïne Te Steunen. (1 березня 2022). GroenLinks.
<https://groenlinks.nl/nieuws/groenlinks-roept-op-tot-verdere-maatregelen-oekraïne-te-steunen>
44. GtoennLinks or PVDA? (б.д.). GtoennLinks. <https://groenlinks.nl/dutch-party-comparisons/groenlinks-or-pvda>
45. Halman, L. C. J. M., Reeskens, T., Sieben, I. J. P., & Van Zundert, M. (2022). *Atlas of European Values: Change and Continuity in Turbulent Times*.
46. Halman, L. C. J. M., Reeskens, T., Sieben, I. J. P., & Van Zundert, M. (2022). *Atlas of European Values: Change and Continuity in Turbulent Times*.
<https://openpresstiu.pubpub.org/pub/atlasevs/release/5?readingCollection=25c0fcc2>
47. Helmus, T. C., Bodine-Baron, E., Radin, A., Magnuson, M., Mendelsohn, J., Marcellino, W., ... & Winkelman, Z. (2018). *Russian social media influence: Understanding Russian propaganda in Eastern Europe*. Rand Corporation.
48. Henley, J. (2018, September 10). Real story of Sweden's election is not about march of the far right. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/world/2018/sep/10/swedish-election-highlights-decline-of-europes-main-parties>

49. Higher share of Ukrainian refugees in employment. (31 січня 2023). Statistics Netherlands. <https://www.cbs.nl/en-gb/news/2023/05/higher-share-of-ukrainian-refugees-in-employment>
50. Hinck, R. S., Cooley, S., & Kluver, R. (2019). Global media and strategic narratives of contested democracy. Chinese, Russian, and Arabic Media Narratives of the US Presidential Election. <https://www.routledge.com/Global-Media-and-Strategic-Narratives-of-Contested-Democracy-Chinese-Russian/Hinck-Cooley-Kluver/p/book/9780367257798>
51. Hinck, R. S., Kluver, R., & Cooley, S. (2018). Russia re-envisioning the world: strategic narratives in Russian broadcast and news media during 2015. *Russian Journal of Communication*, 10(1), 21-37.
52. Historiek. (2022). Mediahuis. <https://www.mediahuis.com/nl/over-ons/historiek/>
53. Hoek, A.L. (2020, May 25). A Façade of Decency. How the Netherlands Deals With Its Colonial Past. The Low Countries. <https://www.the-low-countries.com/article/a-facade-of-decency-how-the-netherlands-deals-with-its-colonial-past>
54. Hoekstra, W. [@WBHoekstra]. (29 березня 2022). Nederland wijst 17 Russische inlichtingsofficieren uit die onder diplomatiek dekmantel... Twitter. <https://twitter.com/WBHoekstra/status/1508801558691123210>
55. How do the Dutch deal with their colonial past? (2022, October 17). Maastricht University. <https://www.maastrichtuniversity.nl/blog/2022/10/how-do-dutch-deal-their-colonial-past>
56. How many residents have a foreign country of origin? (18 січня 2020). Statistics Netherlands. <https://www.cbs.nl/en-gb/dossier/migration-and-integration/how-many-residents-have-a-foreign-country-of-origin->
57. Ingeschreven vanuit Oekraïne, naar woongemeente. (2023, January 3). Centraal Bureau Voor De Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2023/01/ingeschreven-vanuit-oekraïne-naar-woongemeente>
58. Jałocha, S. A. (2017). Who said what?: The difference between news media coverage and governmental communication regarding the MH17 crisis (Master's thesis, University of Twente).
59. Jowett, G. S., & O'donnell, V. (2015). Propaganda & persuasion. Sage publications.
60. Julukhidze, G. (2020). How Russian propaganda works in Georgia. *New Eastern Europe*, (04 (42)), 13-19.

61. Kaag S. (19 листопада 2022) Ons land wordt beter, als we daar samen aan werken. <https://d66.nl/nieuws/ons-land-wordt-beter-als-we-daar-samen-aan-werken/>
62. Kabinet: Nederland omarmt Oekraïne als EU-kandidaat. (17 червня 2022). NOS. <https://nos.nl/artikel/2433067-kabinet-nederland-omarmt-oekraïne-als-eu-kandidaat>
63. Kamerbrief over aanpak opvang vluchtelingen Oekraïne. (26 лютого 2022). Rijksoverheid. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/02/26/kamerbrief-stand-van-zaken-oekraïne>
64. Karpchuk, N. (2021). The Russian Federation Propaganda Narratives. *Torun International Studies*, 1(14), 19-30. <https://apcz.umk.pl/TSM/article/view/TIS.2021.002/29000>
65. Kešić, J., & Duyvendak, J. W. (2016). Anti-nationalist nationalism: the paradox of Dutch national identity. *Nations and Nationalism*, 22(3), 581-597. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/nana.12187>
66. Kröger S. & Ellemeet C. (24 лютого 2022). Solidariteit Met Oekraïne. GroenLinks. <https://groenlinks.nl/nieuws/solidariteit-met-oekraïne>
67. Laclau, E., & Mouffe, C. (2001). Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics. Verso Books. <https://files.libcom.org/files/ernesto-laclau-hegemony-and-socialist-strategy-towards-a-radical-democratic-politics.compressed.pdf>
68. Leijten, A. (2022). 'Sancties Rusland werken averechts'. De Telegraaf. <https://www.telegraaf.nl/watuzegt/735942380/sancties-rusland-werken-averechts>
69. Liboreiro J., & Koutsokosta E. (12 жовтня 2022). Euronews. <https://www.euronews.com/my-europe/2022/10/12/energy-crisis-eu-still-split-on-gas-cap-as-germany-and-the-netherlands-join-forces-to-oppo>
70. Lijphart, A. (2012). The consensus model of democracy. In *Patterns of Democracy* (pp. 30-45). Yale University Press.
71. MPs increasingly worried about sharing information with pro Russian FvD: AD. (8 березня 2022). Dutch News. <https://www.dutchnews.nl/2022/03/mps-increasingly-worried-about-sharing-information-with-pro-russian-fvd-ad/>
72. Mudde C. (21 березня 2021). What happened to the Dutch left? LSE. <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2021/03/15/what-happened-to-the-dutch-left/>
73. Nederland wil Europese ban op visa voor Russische toeristen. (30 серпня 2022). RTL News. <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/artikel/5329961/nederland-eu-europa-visa-visum-rusland-russische-toeristen>

74. Netherlands. Friesland. (2018). World Directory of Minorities and Indigenous People <https://minorityrights.org/minorities/frisians/>
75. News media outlets and owners. (2022). The Euromedia Ownership Monitor. <https://media-ownership.eu/findings/countries/the-netherlands/>
76. Oekraïne voorgesteld als kandidaat-lid EU, maar heeft nog veel werk te doen. (17 липня 2022). NOS. <https://nos.nl/artikel/2433035-oekraïne-voorgesteld-als-kandidaat-lid-eu-maar-heeft-nog-veel-werk-te-doen>
77. Political Declaration of the Ministerial Ukraine Accountability Conference. (14 липня 2022). Government of the Netherlands. <https://www.government.nl/documents/diplomatic-statements/2022/07/14/political-declaration-of-the-ministerial-ukraine-accountability-conference>
78. Regeling inwerkingtreding van de goedkeuring Associatieovereenkomst tussen de Europese Unie en de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie met Oekraïne. (2017). Erste Kamer. https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/34669_regeling_inwerkingtreding?zoekrol=vgh5mt4dsdk1
79. Schaart, E. (17 травня 2020) Dutch far-right leader Baudet had ties to Russia, report says. Politico. <https://www.politico.eu/article/dutch-far-right-leader-baudet-had-ties-to-russia-report/>
80. Spierings, M. & de Vries, K (2022). War in Ukraine: A View from the Netherlands. The Conference Board. <https://www.conference-board.org/topics/geopolitics/war-in-ukraine-view-from-the-netherlands>
81. The Dutch Way of Protecting Russian Oligarchs. (21 травня 2022). SP. <https://international.sp.nl/nieuws/2022/04/the-dutch-way-of-protecting-russian-oligarchs>
82. The World's Response to the War in Ukraine. (2023). Ipsos. <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2023-01/Global%20Advisor%20-%20War%20in%20Ukraine%20.pdf>
83. Toestemming TV Rain. (22 грудня 2022). Commissariaat voor de Media. <https://www.cvdm.nl/besluiten/toestemming-tv-rain/>
84. Trebesch, C., Antezza, A., Bushnell, K., Frank, A., Frank, P., Franz, L., ... & Schramm, S. (2023). The Ukraine Support Tracker: Which Countries Help Ukraine and How? (No. 2218). Kiel Working Paper. <https://www.ifw-kiel.de/publications/kiel-working-papers/2022/the-ukraine-support-tracker-which-countries-help-ukraine-and-how-17204/>

85. Ukraine Support Tracker - A Database of Military, Financial and Humanitarian Aid to Ukraine. (n.d.). <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/?cookieLevel=not-set>
86. Voortgang huisvesting en werk voor vluchtelingen uit Oekraïne. (10 червня 2022). Informatie van de Rijksoverheid. <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2022/06/10/voortgang-huisvesting-en-werk-voor-vluchtelingen-uit-oekraïne>
87. Wilders G. [@geertwilderspvv]. (24 вересня 2022). Laat Nederlandse huishoudens niet de prijs betalen voor een oorlog die niet de onze is. Twitter. <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1496846732612800514>
88. Wilders G. [@geertwilderspvv]. (30 вересня 2022) De annexatie van Oekraïense provincies door Putin is illegaal... Twitter. <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1575867269770448896>
89. Wilders. G [@geertwilderspvv]. (16 травня 2016). It looks like the Dutch people said NO to the European elite and NO to the treaty with the Ukraine. The beginning of the end of the EU. Twitter. <https://twitter.com/geertwilderspvv/status/717808870001872897?s=20>
90. Драбок. І.-а. (2023) Міністр закордонних справ Нідерландів Вопке Гукстра: «Немає альтернативи перемозі України на полі бою, перемозі України у цій війні». Урядовий Кур'єр. <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/ministr-zakordonnih-sprav-niderlandiv-vopke-gukstr/>
91. Luijckx R., Reeskens T., Sieben I. (2022). Reflections on European Values. <https://assets.pubpub.org/7g4yg05w/11652184249643.pdf>
92. Lutsevych, O. (2016). Agents of the Russian world. Proxy Groups in the Contested Neighborhood. Chatham House Research Paper. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2016-04-14-agents-russian-world-lutsevych-embargoed.pdf>
93. Makhashvili, L. (2017). The Russian information war and propaganda narratives in the European Union and the EU's Eastern Partnership countries. International Journal of Social Science and Humanity, 7(5), 309-313.
94. Meijer B.H. (12 лютого 2018). Dutch foreign minister admits lying about Putin comments. <https://www.reuters.com/article/us-netherlands-russia-idUSKBN1FW19S>
95. Meijer B.H. (12 лютого 2018). Dutch foreign minister admits lying about Putin comments. Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-netherlands-russia-idUSKBN1FW19S>

96. MH17: The Netherlands and Australia hold Russia responsible. (25 травня 2018). Government of the Netherlands. <https://web.archive.org/web/20180525115633/https://www.government.nl/latest/news/2018/05/25/mh17-the-netherlands-and-australia-hold-russia-responsible>
97. Miskimmon, A., & O'loughlin, B. (2017). Russia's narratives of global order: Great power legacies in a polycentric world. *Politics and governance*, 5(3), 111-120. <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/53987>
98. Miskimmon, A., O'loughlin, B., & Roselle, L. (2014). *Strategic narratives: Communication power and the new world order*. Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315871264/strategic-narratives-laura-roselle-alister-miskimmon-ben-loughlin>
99. Mölder, H., & Sazonov, V. (2020). Kremlin information campaign in the Baltic states during the COVID-19 pandemic escalation of spring 2020. *Modern Management Revue*, 83-97.
100. Morkunas, M. (2022). Russian propaganda in Baltics: Does it really work?. Available at SSRN 4018976.
101. Nationalia (2023, May 27). Frisian National Party achieves historic result in Dutch local election. <https://www.nationalia.info/brief/11468/frisian-national-party-achieves-historic-result-in-dutch-local-election>
102. Netherlands earmarks €2.5 billion for support to Ukraine in 2023. (23 грудня 2022). Government of the Netherlands. <https://www.government.nl/topics/russia-and-ukraine/news/2022/12/23/netherlands-support-ukraine-2023-news>
103. Nijhuis, C., Verbeek, B., & Zaslove, A. Disagreement among populists in the Netherlands: The diverging rhetorical and policy positions of Dutch populist Radical Right parties following Russia's invasion of Ukraine. <https://www.populismstudies.org/wp-content/uploads/2023/03/Download-Report-on-The-Netherlands.pdf>
104. Nye Jr, J. S. (2004). Soft power and American foreign policy. *Political science quarterly*, 119(2), 255-270. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.2307/20202345>
105. Nye, J. S. (2011). Power and foreign policy. *Journal of political power*, 4(1), 9-24. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/2158379X.2011.555960>
106. Oates, Sarah. 2016. Russian Media in the Digital Age: Propaganda Rewired. *Russian Politics* 1: 398–
417. https://www.researchgate.net/publication/329879602_Russian_Media_in_the_Digital_Age_Propaganda_Rewired

107. Paapst, M.H. & Mulder, T. (2016). Media Pluralism Monitor 2016 Monitoring Risks for Media Pluralism in the EU and Beyond Country report: Netherlands. Centre for Media Pluralism and Media Freedom.
108. Penrose, J. (1990). Frisian Nationalism: A Response to Cultural and Political Hegemony. *Environment and Planning D: Society and Space*, 8(4), 427–448.
<https://doi.org/10.1068/d080427>
109. Pleij, H. (2016). Moet nog steeds kunnen: op zoek naar een Nederlandse identiteit. Prometheus.
110. Pomerantsev, P., & Weiss, M. (2014). The Menace of Unreality: How the Kremlin Weaponizes Information. Culture and Money: A Special Report.
111. Pound, C. (2022, February 24). How the Dutch are facing up to their colonial past. BBC Culture. <https://www.bbc.com/culture/article/20210601-how-the-dutch-are-facing-up-to-their-colonial-past>
112. Rawnsley, G. D. (2015). To know us is to love us: Public diplomacy and international broadcasting in contemporary Russia and China. *Politics*, 35(3-4), 273-286.
113. Reuters. (2017, October 26). New Dutch government sworn in after record negotiations. <https://www.reuters.com/article/us-netherlands-government-idUSKBN1CV15D>
114. Ridder, J. D., Boonstoppel, E., & Dekker, P. (2018). Burgerperspectieven 2018| 2.
115. Roselle, L., Miskimmon, A., & O'loughlin, B. (2014). Strategic narrative: A new means to understand soft power. *Media, war & conflict*, 7(1), 70-84.
https://www.researchgate.net/publication/274484086_Strategic_narrative_A_new_means_to_understand_soft_power
116. Schmitt, O. (2018). When are strategic narratives effective? The shaping of political discourse through the interaction between political myths and strategic narratives. *Contemporary Security Policy*, 39(4), 487-511
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13523260.2018.1448925>
117. Sieben, I. (2019). Waarden, identiteit en levensbeschouwing: trends in Nederland 1981-2017. *Religie & Samenleving*, 14(2), 102-123.
<https://religiesamenleving.nl/article/view/11575>
118. Simons, G. (2015). Perception of Russia's soft power and influence in the Baltic States. *Public Relations Review*, 41(1), 1-13.
119. Somers, M. R. (1994). The narrative constitution of identity: A relational and network approach. *Theory and society*, 605-649.

https://www.researchgate.net/publication/30844418_The_Narrative_Constitution_of_Identity_A_Relational_and_Network_Approach

120. Sterling, T. (2022, May 25). Dutch journalists, rights group file lawsuit challenging EU ban on RT, Sputnik. Reuters.

<https://www.reuters.com/business/media-telecom/dutch-journalists-rights-group-file-lawsuit-challenging-eu-ban-rt-sputnik-2022-05-25/>

121. Szostek, J., & Hutchings, S. (2015). Dominant narratives in Russian political and media discourse during the Ukraine crisis. *Ukraine and Russia: People, politics, propaganda and perspectives*, 183-196.

122. ter Haar, B. (2017, September). Dutch narratives about Russian-Western relations. In *Security Narratives in Europe* (pp. 89-98). Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG.

https://www.clingendael.org/sites/default/files/2017-12/Dutch_narratives_about_Russian-Western_relations.pdf

123. Uitslag referendum Associatieovereenkomst met Oekraïne. (12 квітня 2016). De Kiesraad.

<https://web.archive.org/web/20160412162613/https://www.kiesraad.nl/nieuws/uitslag-referendum-associatieovereenkomst-met-oekra%C3%AFne>

124. Ukraine referendum is really about a Nexit, say backers. (31 березня, 2022).

Dutch News <https://www.dutchnews.nl/2016/03/ukraine-referendum-is-really-about-a-nexit-say-backers/>

125. Ukraine referendum is really about a Nexit, say backers. (31 березня, 2022).

Dutch News <https://www.dutchnews.nl/2016/03/ukraine-referendum-is-really-about-a-nexit-say-backers/>

126. UNESCO (2021, January 26). Frisian Language and Culture.

<https://en.unesco.org/creativity/policy-monitoring-platform/frisian-language-culture>

127. Van Dam, P. (2015). Constructing a modern society through “depillarization”. *Understanding post-war history as gradual change. Journal of Historical Sociology*, 28(3), 291-313.

128. Van der Brug, W., van der Meer, T., & van der Pas, D. (2018). Voting in the Dutch ‘Ukraine-referendum’: a panel study on the dynamics of party preference, EU-attitudes, and referendum-specific considerations. *Acta Politica*, 53, 496-516.

<https://link.springer.com/article/10.1057/s41269-018-0107-z>

129. Van der Brug, W., van der Meer, T., & van der Pas, D. (2018). Voting in the Dutch ‘Ukraine-referendum’: a panel study on the dynamics of party preference, EU-attitudes, and referendum-specific considerations. *Acta Politica*, 53, 496-516.

<https://link.springer.com/article/10.1057/s41269-018-0107-z>

130. van der Noordaa, R., & van de Ven, C. (2019). Het MH17 Complot. De Groene Amsterdammer, 29. <https://www.groene.nl/artikel/het-mh17-complot>
131. Van der Pas, D. J., Van der Brug, W., & Vliegenthart, R. (2017). Political parallelism in media and political agenda-setting. *Political Communication*, 34(4), 491-510.
132. van Doorn, C., & Brinkel, T. (2021). Deterrence, Resilience, and the Shooting Down of Flight MH17. *NL ARMS Netherlands Annual Review of Military Studies 2020: Deterrence in the 21st Century—Insights from Theory and Practice*, 365-383.
133. Van Reekum, R., Duyvendak, J. W., & Bertossi, C. (2012). National models of integration and the crisis of multiculturalism: a critical comparative perspective. *Patterns of Prejudice*, 46(5), 417-426.
134. Veebel, V. (2015). Russian propaganda, disinformation, and Estonia's experience. Foreign Policy Research Institute.
135. Ventsel, A., Hansson, S., Madisson, M. L., & Sazonov, V. (2021). Discourse of fear in strategic narratives: The case of Russia's Zapad war games. *Media, war & conflict*, 14(1), 21-39.
- 136.** Zhabotynska, S., & Velivchenko, V. (2019). New media and strategic narratives: the Dutch referendum on Ukraine–EU Association Agreement in Ukrainian and Russian Internet blogs. *European security*, 28(3), 360-381.
137. Драбок І. (22 лютого 2022). Максим Кононенко, Посол України в Нідерландах: Нідерланди змінили позицію щодо надання Україні зброї на 180 градусів. УКРІНФОРМ. <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3408314-maksim-kononenko-posol-ukraini-v-niderlandah.html>
138. Ключові наративи прокремлівської дезінформації. (20 вересня 2022). EUvsDisinfo. <https://euvsdisinfo.eu/ua/%d0%ba%d0%bb%d1%8e%d1%87%d0%be%d0%b2%d1%96-%d0%bd%d0%b0%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%b8-%d0%bf%d1%80%d0%be%d0%ba%d1%80%d0%b5%d0%bc%d0%bb%d1%96%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%be%d1%97-%d0%b4%d0%b5-7/>
139. Медведев: Референдум в Нидерландах показал отношение Европы к Киеву. (7 квітня 2016). Life.ru. <https://life.ru/p/195416>
140. Посол України відповів Нідерландам щодо МН17: нам немає чого приховувати. (4 жовтня 2019). Європейська Правда. <https://www.eurointegration.com.ua/news/2019/10/4/7101547/>
141. Статистика зовнішнього сектору. Національний Банк України. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5>

142. Україна і Нідерланди підписали угоду про співпрацю в розслідуванні збиття рейсу МН17. (8 липня 2017). Радіо Свобода.

<https://www.radiosvoboda.org/a/news/28602334.html>

143. Чолій. Є. (2023). Звіт №3 Постійної міжнародної місії медіа-моніторингу щодо дезінформації відносно України та української діаспори за період з 24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року. Україна-2050.

[https://img1.wsimg.com/blobby/go/4c9b742f-e7b5-43f9-a240-e9ce68e081c1/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%96%D1%96%CC%88%20%E2%84%963%20\(1\)-e6ea119.pdf](https://img1.wsimg.com/blobby/go/4c9b742f-e7b5-43f9-a240-e9ce68e081c1/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%96%D1%96%CC%88%20%E2%84%963%20(1)-e6ea119.pdf)

Додатки

Додаток А

Складові наративів російської пропаганди за Звітом Постійної міжнародної місії медіа-моніторингу щодо дезінформації відносно України та української діаспори за період з 24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року

1	НАТО на чолі із США та за підтримки Заходу – це агресор, який розв’язав війну проти росії в Україні
	Мета - перекласти відповідальність за війну в Україні на США та НАТО, а також дискредитувати Захід і розділити його єдність
	Захід, будучи під контролем транснаціональних корпорацій, прагне знищити Росію, російську мову та культуру; США встановили та підтримують маріонетковий неонацистський режим в Києві, починаючи з організованого США державного перевороту в Україні 2014 року; США та НАТО з 2014 року готувалися до військової агресії проти росії, використовуючи Україну; За підтримки США в мережі секретних лабораторій на території України здійснювалась розробка біологічної та хімічної зброї для застосування проти росії; США та НАТО перетворили громадянський конфлікт в Україні на повномасштабну війну Заходу проти росії; США та НАТО несуть відповідальність за розв’язання війни в Україні; росія в Україні фактично воює проти НАТО, оскільки Україна окупована НАТО; США та НАТО не зацікавлені у встановленні миру в Україні; Польща має наміри захопити західні області України; Санкції Заходу проти росії нелегітимні і конфіскація Заходом російських активів є крадіжкою; Захід потурає нацизму, підтримуючи Україну; ЄС політично залежний від США і не здатний вести самостійну політику, зокрема щодо України; США прагнуть зруйнувати відносини ЄС з росією, щоб ослабити енергетичну безпеку та економічне благополуччя ЄС; США ймовірно використали секретну геофізичну зброю, що стало причиною землетрусів у Туреччині; росія може застосовувати ядерну зброю у війні в Україні, тому що це війна за виживання росії.
2	Україна – неонацистська, агресивна та штучна держава
	Мета – дискредитувати Україну, дегуманізувати її владу, армію та населення, заперечити право на існування України і цим виправдати вторгнення росії в Україну.
	Україною управляють нацисти; Збройні Сили України є армією нацистів та фашистів; Населення України в своїй більшості є жертвою української нацистської пропаганди; Україна потребує «денацифікації»; Україна здійснювала геноцид жителів Донбасу, зокрема протягом 8 років обстрілюючи Донбас; Захід роками «накачував» Україну зброєю, тому вона потребує «демілітаризації»; Україна планувала напад на Білорусь в лютому 2022 року; Україна планувала наступальну операцію на Крим і Донбас у березні 2022 року;

	Україна здійснювала спроби створити ядерну зброю, розробляла хімічну та біологічну зброю; Російська «спеціальна військова операція» була вимушеним заходом для самозахисту росії від запланованої української агресії; Україна – штучна держава, створена завдяки Леніну; Українська мова – спольщений російський діалект; Україна не має історичних прав на Північне Причорномор'я (Дніпропетровська, Запорізька, Миколаївська області, більша частина Херсонської, Кіровоградської, Одеської і Донецької областей, Кримський півострів); росія не окупує незалежну державу Україну, а звільняє історично російські території від Київського неонацистського режиму
3	Захід робить помилку, надаючи зброю та іншу допомогу для України, а також застосовуючи санкції проти Росії Мета – підірвати довіру Заходу до України, залякати прогнозованими Росією наслідками такої політики Заходу та зірвати постачання військової та іншої допомоги Україні В Україні йде громадянська війна двох частин російського народу; Внаслідок надання Заходом зброї для України війна затягується, що приносить тільки більшу кількість жертв серед цивільного населення та переселенців з України до ЄС; Україна здійснює перепродаж зброї, яка надається в рамках військової допомоги від Заходу; Надана Заходом військова допомога Україні використовується ЗСУ для вбивства мирного населення Донбасу; Країни Заходу більше не хочуть і не можуть допомагати українським переселенцям; Санкції проти росії більше шкодять Заходу ніж росії
4	Україна здійснює воєнні злочини і терористичні акти проти свого населення та організовує постановки масових жертв цивільного населення з метою звинуватити росію Мета – звинуватити Україну у воєнних злочинах і терористичних атаках здійснених росією та дискредитувати докази проти росії й заперечити її причетність Українські військові систематично обстрілюють Запорізьку атомну електростанцію, внаслідок чого виникають загрози ядерної катастрофи; Україна використовує атомні електростанції як склади для зберігання зброї та боєприпасів; Драматичний театр в Маріуполі, де знаходилось бомбосховище для цивільного населення, був підірваний українським «Азовом»; Саме українською ракетою був нанесений удар по залізничному вокзалу в Краматорську; Ракетна атака на торговий центр в Кременчуці – це провокація ЗСУ, щоб звинуватити росію та отримати більше зброї від Заходу; Україна обстріляла підконтрольну росії колонію в Оленівці (Донецька область) з українськими військовополоненими, щоб в українських військових не було бажання здаватися в полон, по іншій версії – щоб українські військовополонені не свідчили про воєнні злочини України; Україна ініціює постановки з акторами та манекенами, щоб створити «картинку» масових жертв серед мирного населення після відходу росіян з Київщини, Харківщини та інших регіонів; В житловий будинок у Дніпрі 14 січня 2023 року влучила ракета Військ протиповітряної оборони України; Те що Захід називає примусовим переміщенням та «фільтрацією» населення на зайнятих росією територіях України є насправді заходами реєстрації українських біженців; Попадання ракет по цивільній інфраструктурі та житлових будинках – це наслідок невдалих пусків ракет української протиповітряної оборони для збиття російських ракет, направлених виключно на військові об'єкти; Заклади культури та освіти, релігійні об'єкти, медичні заклади, спортивні заклади, об'єкти туризму, житлові будинки, інші об'єкти цивільної інфраструктури, які були знищені росією в Україні – використовувались для дислокації українських військових або іншим чином сприяли українській армії;

	Виключення електропостачання для українців пов'язані не стільки з атаками росії на енергетичну інфраструктуру, яка працює на українську армію, а переважно внаслідок експорту Україною електроенергії в Європу.
5	Україна забороняє та утискає все російське Мета – створити враження утисків в Україні російськомовного населення, громадян України російського походження, російської мови та культури В Україні забороняють спілкуватися російською мовою; В Україні заборонили книги російською мовою; З бібліотек України вилучать всю російську літературу; В Україні дискримінується російськомовне населення та громадяни України російського походження; Мобілізація в Україні здійснюється переважно серед російськомовного населення та переважно в російськомовних регіонах.
6	росія є гуманною державою, яка жорстко відстоює свої інтереси Мета – представити дії росії в Україні правомірними та досить гуманними, а також такими, що мають підтримку зі сторони українського населення Більшість українців підтримують російську «спецоперацію» і очікують звільнення, окрім незначного відсотка українських націоналістів; росія атакує тільки військові об'єкти і цивільному населенню нічого не загрожує; ЗСУ є єдиною загрозою для Запорізької атомної електростанції, яку росіяни охороняють; Україна перетворила Маріуполь на руїни, а росія натомість буде відновлювати місто; Не росія, а Україна зриває організацію «зелених коридорів» для евакуації населення й постачання гуманітарної допомоги; Відступ росії з острова Зміїний – це жест доброї волі росії, щоб продемонструвати сприяння росії в організації гуманітарного коридору для експорту українського зерна; Відступ російських військових з Харківської області та Херсону – це жест доброї волі, щоб продемонструвати готовність росіян до вирішення конфлікту дипломатичним шляхом; Більшість українських біженців шукають притулок у росії; росія не здійснює насильницьких депортацій населення з України, евакуація людей здійснюється добровільно; росія намагається мінімізувати жертви серед цивільного населення, тому російський наступ періодично сповільнюється; Жителі Запорізької та Херсонської областей мають право на самовизначення згідно зі Статутом ООН; проведені референдуми в зазначених областях законні, голосування здійснювалось добровільно та в своїй більшості населення областей підтримує приєднання до росії.
7	росія – остання опора духовності в Європі та спроможний лідер глобального руху проти Західного неокolonіалізму Мета – представити надзвичайну месіанську роль росії росія бореться проти Західного неокolonіалізму і її підтримує в цьому значна частина світу; росія рятує світ від сатанинського розгулу та бездуховності Заходу; Український режим знищує православ'я через утиски єдиної канонічної Української православної церкви Московського патріархату; Україна потребує «десатанізації», оскільки відмовилась від православних цінностей та потурає численним релігійним сектам; росія змушена захищати Донбас, Україну та світовий геополітичний порядок, який порушений Заходом, тим самим росія захищає своє право на існування та збереження традиційних моральних цінностей.

Джерела для аналізу риторики політичних партій Нідерландів у розділі 3.1.

Democraten 66:

<https://d66.nl/nieuws/laat-oekraiense-psychologen-helpen/>
<https://d66.nl/nieuws/vn-resolutie-om-russische-voedselblokkades-te-breken/>
<https://d66.nl/nieuws/actieplan-met-voorstellen-voor-onmiddellijke-herstelhulp-oekraine/>
<https://d66.nl/nieuws/opinie-stoppen-met-russisch-gas-verstoort-oorlogsmotor-rusland/>
<https://d66.nl/nieuws/start-nu-met-ontwikkeling-wederopbouwplan-voor-oekraine/>
<https://d66.nl/nieuws/een-veilige-plek-voor-oekrainers-op-de-vlucht/>
<https://d66.nl/nieuws/zorgen-over-je-energierekening/>
<https://d66.nl/nieuws/oekrainedeбат-tot-hier-en-niet-verder/>
<https://d66.nl/nieuws/sigrid-kaag-een-macabere-dag-in-de-europese-geschiedenis/>
<https://d66.nl/nieuws/sophie-in-t-veld-reageert-op-de-staat-van-de-unie/>
<https://d66.nl/nieuws/jan-paternotte-we-kiezen-niet-voor-de-makkelijke-weg/>
<https://d66.nl/nieuws/maak-meedoen-makkelijk/>
<https://d66.nl/nieuws/klimaat-akkoord/>
<https://d66.nl/nieuws/ons-land-wordt-beter-als-we-daar-samen-aan-werken/>

Christen-Democratisch Appèl:

<https://www.cda.nl/heelnederlandhelpt>
<https://twitter.com/cdavandaag/status/1497885903716499457?s=20>

Socialistische Partij:

<https://international.sp.nl/nieuws/2022/05/preventing-the-escalation-of-war-in-ukraine>
<https://international.sp.nl/nieuws/2022/06/van-dijk-use-billions-for-defence-in-a-better-way>
<https://international.sp.nl/nieuws/2022/02/russian-attack-on-ukraine-utterly-unacceptable>
<https://international.sp.nl/nieuws/2022/06/pace-president-kox-urges-members-not-to-get-used-to-the-war-in-ukraine>
<https://international.sp.nl/nieuws/2022/06/pace-president-kox-urges-members-not-to-get-used-to-the-war-in-ukraine>
<https://international.sp.nl/nieuws/2022/03/our-call-for-peace-to-end-the-war-in-ukraine>
<https://international.sp.nl/nieuws/2022/03/stop-the-war-over-2000-people-stand-up>

<https://international.sp.nl/nieuws/2022/11/kox-on-mh-17-court-verdict-justice-has-been-done-no-room-for-impunity>

<https://international.sp.nl/nieuws/2022/06/tiny-koxs-reaction-on-100-days-of-war-in-europe-stop-the-war-restore-peace-let>

<https://international.sp.nl/nieuws/2022/04/assembly-delegation-condemns-atrocities-and-pledges-help-after-first-ukraine-visit>

GroenLinks:

<https://groenlinks.nl/nieuws/europarlement-steunt-oekraine-en-roept-op-tot-verdere-sancties-tegen-poetin>

<https://groenlinks.nl/nieuws/geopolitiek-en-klimaatcrisis-vragen-om-energieonafhankelijkheid>

<https://groenlinks.nl/nieuws/groenlinks-roept-op-tot-verdere-maatregelen-oekraine-te-steunen>

<https://groenlinks.nl/nieuws/jesse-klaver-onze-rechtsorde-staat-op-het-spel>

<https://groenlinks.nl/nieuws/groenlinks-leiders-grote-steden-wij-staan-klaar-om-vluchtelingen-uit-oekraine-op-te-vangen>

<https://groenlinks.nl/nieuws/solidariteit-met-oekraine>

<https://groenlinks.nl/nieuws/senator-farah-karimi-spreekt-zich-uit-tegen-russische-aanval-op-oekraine>

<https://groenlinks.nl/nieuws/schending-van-oekraiense-soevereiniteit-door-rusland-vraagt-om-stevige-sancties>

<https://groenlinks.nl/nieuws/reactie-jesse-klaver-op-russische-inval-oekraine>

<https://groenlinks.nl/nieuws/invasie-oekraine-onderstreept-belang-verdedigen-rechtsstaat-eu>

<https://groenlinks.nl/nieuws/groenlinks-roept-kabinet-op-tot-directe-boycot-van-russisch-gas>

<https://groenlinks.nl/nieuws/helder-kabinetsplan-nu-nodig-voor-de-opvang-van-vluchtelingen>

<https://groenlinks.nl/nieuws/drie-voorstellen-om-ervoor-te-zorgen-dat-de-energierekening-voor-iedereen-betaalbaar-blijft>

<https://groenlinks.nl/nieuws/klaver-maak-europa-een-moderne-wereldmacht>

<https://groenlinks.nl/nieuws/groenlinks-roept-kabinet-op-bevries-energierekening-door-invoering-noodwetgeving>

<https://groenlinks.nl/nieuws/nationaal-afbouwplan-russische-energie-nodig>

<https://groenlinks.nl/nieuws/voorstel-groenlinks-en-pvda-aangenomen-nederland-gaat-af-van-russische-olie-kolen-en-gas>

<https://groenlinks.nl/nieuws/deze-oorlog-moet-stoppen>

<https://groenlinks.nl/nieuws/europarlement-stemt-voor-volledige-energieboycot-rusland>

Partij voor de Vrijheid:

<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1496724113397846019>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1496844864834654210>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1496846732612800514>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1496848108445401089>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1497276563917783040>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1497597728385376263>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1499804692104286212>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1501250342507405317>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1507363717779972103>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1508780153828167683>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1513858790768132103>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1537815258437386240>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1547011706580254722>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1547569334267961344>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1548005798437011462>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1551551074422738944>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1557268862994944003>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1562686140590698501>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1575867269770448896>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1606233369154461696>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1606259718388711424>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1607355818424295425>
<https://twitter.com/geertwilderspvv/status/1607861715022278657>

Forum voor Democratie:

<https://fvd.nl/nieuws/laat-het-nederlands-belang-prevaleren-in-geopolitiek-baudet-in-debat-over-eu-en-oekraïne>
<https://fvd.nl/nieuws/waarom-fvd-oekrainers-in-de-regio-wil-opvangen>
<https://fvd.nl/nieuws/oliver-stone-een-eigenwijze-regisseur>
<https://fvd.nl/nieuws/fvd-denounces-the-invitation-of-president-zelensky-to-address-the-dutch-house-of-representatives>
<https://fvd.nl/nieuws/de-onzichtbare-oorlog>

<https://fvd.nl/nieuws/doegin-tegen-brzezinski-oost-tegen-west-toespraak-van-joost-niemoller-bij-het-oekraine-symposium>

<https://fvd.nl/nieuws/vlijmscherpe-analyse-ter-haar-breekt-eenzijdige-ruslanddebat-open>

<https://fvd.nl/nieuws/sancties-tegen-rusland-schaden-alleen-onszelf>

<https://fvd.nl/de-verschillen-tussen-fvd-en-bbb>

<https://fvd.nl/nieuws/rutte-loopt-aan-de-leiband-van-de-vs-een-interview-met-marcel-de-graaff>

<https://fvd.nl/nieuws/waarom-oekraine-geen-lid-mag-worden-van-de-eu>

<https://fvd.nl/nieuws/tom-jan-meeus-columnist-van-de-onderbuik>

<https://fvd.nl/nieuws/kamer-krijgt-geen-grip-op-geopolitieke-analyse-dekker>

<https://fvd.nl/nieuws/rusland-als-serieuze-uitdager-van-de-globalistische-wereldorde>

<https://fvd.nl/nieuws/niet-onze-oorlog-maak-een-einde-aan-het-conflict-in-oekraine>

Джерела для аналізу публікацій нідерландських ЗМІ у розділі 3.2.

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/2074364391/angstige-poetin-werkt-aan-nieuw-imago>

<https://www.telegraaf.nl/entertainment/1842859226/pink-floyd-haalt-met-benefietsingle-half-miljoen-op-voor-oekraine>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/288573319/gemobilized-russen-kan-gratis-sperma-laten-invries>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/542365122/live-heftige-images-rusland-lijkt-oude-woi-tactiek-te-gebruiken-in-strijd-om-bachmoet>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1907091237/kirov-meldt-nieuwe-russische-attacks-met-drones>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/182144305/uitslag-stelling-vredestop-nog-ver-weg>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1470274788/heftige-images-rusland-lijkt-oude-woi-tactiek-te-gebruiken-in-strijd-om-bachmoet>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/360493902/dit-is-het-succesvolste-Wapen-van-oekraine-en-het-is-geen-tank-of-raket>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1512681354/waarom-de-russen-weer-tientallen-raketten-op-oekraine-afvuren-er-is-spraak-van-een-pattern>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1264616150/alles-wat-oekraiens-is-wordt-gewist-de-russificatie-van-geannexeerde-gebieds-lijkt-bijna-voltooid>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1153866653/live-dronken-russische-soldaat-slaan-commandant-dood-aan-boord-van-military-train>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/832526477/hilariteit-om-tv-optreffen-kadyrov-met-40-push-ups-dit-verklaart-een-hoop>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1163763596/rusland-fostert-terreurdaden>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1421537522/publiciteit-weapons-lokt-reaction-uit>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/505251442/raketattacks-op-rusland>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/222156405/wat-bracht-2023-op-het-gebied-van-energie-pensioenen-oekraine-het-voetbalveld-en-fl>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/777035834/live-luhansk-en-donetsk-wezen-nieuwe-grondwet-historische-gelevenis>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1781246490/coen-en-franky-zorgen-met-hun-friet-voor-glimlach-in-oekraine-lekkers-uit-holland>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/8693451/uitslag-stelling-sprankje-hoop-voor-2023>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/724233563/streven-naar-bruto-nationaal-geluk>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1852059543/ambassade-oekraine-vraagt-opvangmedewerkers-vuurwerk-uit-te-vangen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1194139398/oudejaarsavond-bij-oekrainers-in-blaricum-we-kijk-uit-naar-jaar-met-hopelijk-vrede>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1076231289/zo-kan-2023-only-maar-countervallence>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/941903496/geert-wilders-staat-in-2023-voor-een-grote-uitdaging>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1907210565/leeuwen-uit-oekraiense-dierentuin-geadopteren>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/497840679/live-zelenski-rusland-plant-langdurige-attackscampagne-met-drones-om-ons-uit-te-putten>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/644336910/meer-hulp-aan-oekraïne>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/562438400/oekraïne-claimt-500-doden-en-gewounded-na-attack-on-russische-basis-in-cherson>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/52270960/wagner-baas-meedogenloos-als-je-geen-benen-meer-hebt-kun-je-nog-mijnen-ruimen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1875868079/waarom-het-westen-plots-met-pantser-over-de-brug-komen-oekraïne-bevindt-zich-op-kantelpunt>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/741839518/important-unknown-hackerscollective-valt-three-nucleaire-researchcenters-aan>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1581447404/brighten-door-energynota>

<https://www.telegraaf.nl/vrouw/1409961710/hetty-in-tranen-om-ouder-echtpaar-dat-bh-koop-voor-gevluchte-oekraiense-vrouw>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/267396016/felle-strijd-om-zoutmijnen-oekraïne-bezaad-met-lijken-van-beleggers>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/197444340/recordinflation-raakt-consument-hard-prijspiek-bij-Koffie-melk-en-benzine>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/139694872/inval-rusland-jaagt-inflation-oekraïne-hard-omhoog-jaarpiek-naar-26>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1975235732/prepared-op-doemscenario-in-oekraïne-poetin-heeft-nog-enough-troeven>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/638903080/zware-offers-europa-need-in-conflict-against-rusland>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/841159519/strijd-in-het-kremlin-wagner-baas-wil-russische-defensie-minister-hak-zet>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1256411703/Wisselen-in-russische-legertop-voor-effectievere-operation>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/479553121/sander-de-kramer-brengt-kachels-naar-oekraïne-die-mensen-leven-24-uur-per-dag-in-de-hel>

<https://www.telegraaf.nl/entertainment/807310261/oorlog-gemeenschappelijk-thema-in-koninklijke-boodschappen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/775887869/oekraiense-veronika-25-viert-kerst-bij-brabants-gastgezin-maar-ik-wil-weer-terug>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1340306889/alles-went-in-een-oorlog-tot-er-een-granaat-op-je-drempel-valt>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1892025014/tu-delft-maakt-3-d-geprinte-prothese-voor-gewonde-oekrainers>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/146508105/oekraine-kansloos-zonder-navo>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1431378544/navo-op-zijn-hoede-russen-gaan-door-met-militarisering-noordpoolgebied>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1759258042/twentse-fabriek-in-kiev-trotseert-poetins-oorlog-ze-lijken-volledig-relaxed>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/251233712/poetin-stuurt-aan-op-aloude-sovjet-traditie-een-uitputtingsoorlog>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/2059446936/kerken-als-religieuze-rivalen-in-oorlogstijd-alles-wordt-vanuit-moskou-bestuurd>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/502953094/live-vallen-de-russen-weer-aan-in-het-voorjaar-als-de-tsaar-het-eist-gaan-ze-oorlog-voeren>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1316731462/van-patriots-hebben-louter-agressieve-vijanden-als-rusland-iets-te-vrezen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/356051117/amerika-stuurt-patriots-naar-oekraine-is-dit-een-gamechanger>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/290330123/duivelse-chirurg-lijkt-propaganda-russen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/2065754559/melitopol-in-oekraiens-vizier>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1539904694/kortzichtig-kabinet-speelt-met-vuur>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/712814615/mykolajiv-is-bevrijd-van-de-russen-maar-is-nu-een-havenstad-zonder-water>

<https://www.telegraaf.nl/entertainment/1119415545/stem-van-luke-skywalker-te-horen-in-heel-oekraine-bij-luchtaanvallen>

<https://www.telegraaf.nl/entertainment/1766753131/dit-is-de-oekraiense-inzending-voor-het-eurovisie-songfestival>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/300906685/historisch-gezien-zijn-we-best-een-weerbaar-volkje>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1050998213/oorlog-oekraine-trekt-wissel-op-inkomen-boer-en-tuinder>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1809594199/zweten-aan-het-front-ests-bedrijf-levert-sauna-aan-oekraiens-leger>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1454805638/vredesonderhandelingen-aanval-op-kiev-poetin-houdt-wereld-in-spanning-om-belangrijke-mededeling>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1871306146/inwoners-cherson-van-de-ene-hel-naar-de-andere-stad-bevrijd-maar-beschietingen-blijven>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1817480527/criminelen-van-de-wagner-group-zijn-hun-leven-niet-zeker-in-oekraïne>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1828472086/opmerkelijke-draai-poetin-verkoopt-strijd-nu-als-verdediging>

<https://www.telegraaf.nl/vrouw/1443020974/karin-60-vangt-oekrainers-op-ze-volgden-elke-bom-die-viel>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/284392822/zelenski-sprekt-congres-vs-toe-oekraïne-tegen-poetin-is-als-vs-tegen-hitler>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/218348354/live-russische-gevangenen-kregen-vijf-minuten-bedenk-tijd-na-wagner-aanbod>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1149805108/poetin-beloof-troepen-dat-ze-alles-kunnen-krijgen-wat-ze-nodig-hebben>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/334936256/meevaller-voor-energie-nota-gasprijs-zakt-onder-grens-100>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/860778223/bezoek-zelenski-aan-vs-klap-in-gezicht-poetin-hoe-zal-het-kremlin-reageren>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1227204448/amerikaanse-patriots-voor-oekraïne-leidt-dat-tot-escalatie-conflict>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/240604654/russen-kunnen-zich-nu-ook-aan-oekraïense-drones-overgeven>

<https://www.telegraaf.nl/entertainment/1725476189/geheim-spiegelpaleis-terug-in-museum-voorlinden>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/878230155/slecht-nieuws-voor-oekraïne-nieuwe-russische-bevelhebber-boekt-progressie>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1313027315/duitsland-zoekt-mensen-in-binnen-en-buitenland-voor-pensioenstelsel>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/831179632/nieuwe-kamer-van-koop-handel-gaat-oekraïne-nu-al-opbouwen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1826770383/poetin-met-glas-champagne-in-de-hand-we-gaan-door-met-aanvallen-op-oekraïense-energie-infrastructuur>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1022203499/live-dreigende-poetin-risico-van-nucleaire-oorlog-neemt-toe>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/806492238/russische-vrachtwagen-knalt-op-busje-in-oekraïne-minstens-16-doden>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/64679156/russen-zullen-deze-winter-nog-tienduizenden-militairen-verliezen>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1394441947/navo-meer-betrokken-bij-oorlog>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/73453954/rusland-schendt-oorlogsrecht>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/971425815/vn-meer-dan-6700-oekraiense-burgerdoden-en-ruim-10-000-gewonden>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/950295880/analyse-sancties-tegen-moskou-drijven-benzineprijs-langer-op>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/573781004/doden-en-gewonden-bij-explosies-op-russische-militaire-vliegvelden>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1655754777/de-zoveelste-misleiding-waarom-poetin-wel-praat-over-vredesgesprekken-maar-er-zeker-geen-wil>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/82295996/kiev-zit-zonder-stroom-dus-sturen-groningse-henk-66-en-jan-58-vrachtwagens-vol-aggregaten>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/782976059/baas-wagner-groep-wil-macht-grijpen-in-rusland>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/393572660/met-drie-draagbare-servers-richting-front-de-stille-cyberoorlog-van-oekraïne>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1360450898/poolse-generaal-navo-traint-oekraiense-militairen-al-sinds-2016>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1428499908/golf-aan-bombrieven-in-spanje-verzender-lijkt-anti-oekraïne-te-zijn>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/451243658/loopgravenoorlog-om-gehaktmolen-waarom-poetin-gebrand-is-op-hero-vering-bachmoet>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/954962222/zelenski-woedend-op-von-der-leyen-verklapt-eu-bobo-geheime-oekraiense-dodental>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1151246908/deze-moderne-wapens-vallen-door-de-mand-in-oekraïne-rijdende-doodskist>

<https://www.telegraaf.nl/entertainment/2049739496/victoria-koblenko-en-evgeniy-levchenko-halen-ton-op-voor-oekraïne>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1716889923/zwarte-russen-in-oekraïne-afrikanen-geronseld-door-wagner-en-russisch-leger>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1554175992/brussel-wil-tribunaal-voor-russische-oorlogsmisdaden>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1015963677/rwe-en-uniper-grijpen-naast-miljarden-schadevergoeding-in-conflict-over-sluiting-kolencentrales>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/609326512/defensie-krijgt-het-niet-voor-elkaar-1-miljard-euro-te-spenderen-geld-lost-niet-alles-op>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1743278794/live-krijgt-moordploeg-van-poetin-het-stempel-terroristische-organisatie>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1427533788/meer-navo-steun-voor-oekraïne-omdat-poetin-faalt>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/974314481/nederlandse-kachels-helpen-oekraïners-tegen-dodelijke-vriesskou-je-weet-niet-wat-je-ziet-aan-ravage>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/85523471/estland-brengt-speciaal-muntstuk-van-2-euro-voor-oekraïne-uit>

<https://www.telegraaf.nl/lifestyle/1198571159/voor-rus-hoort-massamoord-bij-oorlog>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/195277219/westen-moet-poetin-stoppen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/878229370/navo-schraapt-naar-militair-materiaal-voor-oekraine>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1912511676/westen-wil-snel-prijsplafond-op-russische-olie-maar-ruziet-over-hoogte>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/2051595839/veiligheidsdiensten-steeds-meer-dreiging-in-nederland-van-rusland-en-china>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/71791904/de-russische-beer-is-geen-echte-beer-meer>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/450611707/live-rusland-en-oekraine-ruilen-krijgsgevangenen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1770734165/oekraine-zet-zinnen-op-heroveren-krim-verlies-zou-ramp-zijn-voor-poetin>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/743433248/help-oekraine-de-winter-door>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/569398010/hoe-zal-de-oorlog-tussen-oekraine-en-rusland-in-2023-lopen-drie-mogelijke-scenario-s>

<https://www.telegraaf.nl/sport/1479810848/fc-utrecht-schrijft-mede-door-oorlog-in-oekraine-rode-cijfers>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/572557342/gazprom-dreigt-gasstromen-naar-europa-verder-te-beperken>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/459954873/schijnovergave-of-executie-mishandelt-ook-oekraine-krijgsgevangenen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/167732464/generaal-winter-neemt-moreel-van-oekrainers-en-russen-op-de-korrel>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1750021498/gelukkig-schoot-niemand-in-paniekstand-bij-navo>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1181410359/oekraiense-ondernemers-komen-met-kerstpakket-de-winter-door>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1116081166/vrees-voor-stad-des-doods-niet-ongegrond-russen-hebben-cherson-vol-mijnen-gelegd>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/966535316/nieuwe-luchtbeelden-raketinslag-polen-oekraiense-waarnemers-gaan-ter-plekke>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1401749673/getroffen-pools-dorp-toneel-geworden-van-zoektocht-naar-schuldvrage>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1353525616/militair-analist-na-raketinslag-polen-mogelijk-beroep-op-nederland>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/262224507/rekeninghouders-atb-krijgen-ook-boven-de-ton-alles-terug>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1727343152/internationale-crisissfeer-om-raket-in-polen-dit-weten-we-tot-nu-toe>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1485782309/live-crisissfeer-in-polen-na-doden-door-russische-raketten-navo-houdt-spoedzitting>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1054655839/live-massale-raketaanvallen-op-oekraïne-leiden-tot-veel-stroomuitval>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/110421662/experts-voorzien-opleving-oorlog-oekraïne-heeft-nog-verschrikkelijk-lange-weg-te-gaan>

<https://www.telegraaf.nl/sport/994344809/fifa-baas-vraagt-op-g20-om-staakt-het-vuren-oekraïne-tijdens-wk>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1355179562/oorlogsmoeheid-kan-ons-duur-komen-te-staan>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1242219715/live-oekraïense-opperbevelhebber-we-sluiten-geen-compromis>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/365494239/vattenfall-verhoogt-met-pijn-in-het-hart-energie-is-nu-gewoon-duur>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1245243963/live-wagner-baas-video-toont-executie-overgelopen-russische-huurling>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1349173149/britse-minister-twijfel-bij-russen-door-verlies-cherson>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1950721055/live-zelenski-claimt-heroëring-van-cherson>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/616214458/110-miljoen-extra-naar-oekraïne-voor-de-winter>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1964886091/zorgen-om-energie-terreur-russen-breekt-winterkou-het-oekraïense-verzet>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/2063405381/oekraïense-troepen-trekken-cherson-binnen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1367718169/live-zelenski-41-plaatsen-in-zuid-oekraïne-veroverd>

<https://www.telegraaf.nl/entertainment/13539667/filmster-sean-penn-alweer-op-bezoek-bij-zelenski-geeft-hem-zijn-oscar>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1922664628/kwartet-compleet-vier-hoogste-bevelhebbers-russische-grondtroepen-vervangen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1350550001/poetin-woordvoerder-niets-te-melden-na-berichten-over-onderhandelingen-met-vs>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/2098444355/live-zware-klappen-voor-rusland-in-donetsk>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1348903282/live-zelenski-iran-liegt-over-drone-leveringen-aan-rusland>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1992744412/nederlandse-tanks-voor-oekraïne-topwapen-of-rijdende-doodskist>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1968247143/live-communicatieproblemen-in-oekraïne-door-haperend-starlink-internet>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/2038147677/gasprijs-daalt-kunstmestfabrieken-kunnen-weer-draaien>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1558557990/live-iaea-start-onderzoek-in-oekraïne-naar-aanwijzingen-voor-vuile-bom>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/854547301/door-oekraïne-neergeschoten-russische-raket-landt-in-moldavië>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/848855613/graanprijs-stijgt-door-opblazen-graandeal-door-rusland>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1588216410/poetin-lijkt-strijd-aan-het-front-op-te-voeren-mensen-worden-dag-na-dag-de-dood-ingeslagen>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1808197276/alternatieve-feiten-uit-koker-van-kremlin>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1163698644/rusland-rekruteert-afghaanse-commando-s-voor-het-slagveld>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/2058772044/politiek-moet-regie-voeren-op-groei-wie-hebben-we-nodig-en-voor-wie-is-er-plek>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/17528482/wie-durft-poetin-te-stoppen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/839957190/asielinstroom-sinds-2015-niet-zo-hoog-geweest-is-de-bevolkingsgroei-blijvend>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/124464105/geheime-groep-russische-ingenieurs-ontmaskerd-moorden-op-veilige-afstand>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1348348650/dalend-gastarief-lokt-prijsvechters-weer-meer-aanbiedingen-energiecontracten>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1107197658/nederlandse-militairen-geven-oekraïners-training-als-ik-overleef-is-het-dankzij-jullie>

<https://www.telegraaf.nl/sport/542250371/opvallende-oproep-shakhtar-directeur-vervang-iran-op-wk-voor-oekraïne>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/409501138/fv-d-politiek-geïsoleerd-in-europees-parlement>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/90738835/excuses-rt-presentator-voor-oproep-verdrinken-oekraïense-kinderen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1825759446/live-in-belronde-waarschuwt-rusland-voor-escalatie-in-oekraïne>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/925805757/gevluchte-elektrotechnicus-kon-meteen-aan-de-slag-bij-universiteit>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1123451686/marianne-janssen-biedt-oekraïners-onderdak-op-haarzolder-we-zijn-van-elkaar-gaan-houden>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1452336121/amper-materiaal-voor-russische-reservisten-moest-geweerd-schilderen-om-roest-te-bedekken>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/726741666/de-italiaanse-formatie-gaat-van-start-en-poetin-speelt-een-bijrol>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1486664979/live-vs-iraniers-helpen-russen-met-drones-op-bezette-krim>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/325872591/poetin-op-rooftocht-voor-drones-wedloop-om-onbemande-moordwapens>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1155955856/plotseling-lijkt-de-oorlog-stil-te-vallen-heeft-oekraïne-zijn-kans-gemist>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/290142674/live-biden-brute-poetin-in-ongelooflijk-moeilijke-positie>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/322294698/oekraïense-ambassadeur-haalt-hard-uit-nederland-doet-te-weinig>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/963979476/poetin-staat-van-beleg-in-bezet-gebied>

<https://www.telegraaf.nl/entertainment/1787025332/jeroen-pauw-onderzoekt-in-oekraïne-waar-onze-euro-s-heengaan>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/962514991/rusland-wil-burgers-evacueren-uit-cherson-oekraïne-vreest-deportaties>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/65562299/russische-toeristen-hebben-weinig-zin-om-over-de-oorlog-te-praten>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/490210177/pensioenfonds-worstelt-met-compensatie-door-extreme-inflatie>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1004371508/poetin-grijpt-naar-terreur-nu-het-tegenzit-op-het-slagveld>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1099355721/gazprom-laet-gasproductie-fors-krimpen-door-impact-van-sancties>

<https://www.telegraaf.nl/entertainment/682331026/rod-stewart-huurt-huis-voor-gevlucht-oekraïens-gezin>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/897770564/brussel-grijpt-hard-in-tegen-schokken-gasprijs-maar-hoofdoorzaak-genegeerd>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1809981255/demonen-uit-verleden-op-oekraïens-slagveld-moskou-gezamenlijke-vijand>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1076765084/live-oekraïne-zet-een-prijs-van-honderdduizend-dollar-op-het-hoofd-van-mh17-verdachte-igor-girkin>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/971896729/kaalslag-dreigt-door-dure-energie-risico-groeit-dat-industrie-verdwijnt>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/258907977/live-bloedbad-op-russische-legerbasis-minstens-11-doden>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/380374902/veel-geld-en-drastische-maatregelen-nodig-om-munitievoorraden-nederland-op-peil-te-krijgen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/52908028/hoe-de-oorlog-in-oekraïne-de-militaire-wereld-op-zijn-kop-heeft-gezet>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1499430491/erfgoed-redden-in-de-geest-van-prins-claus>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1442689442/space-x-van-elon-musk-kan-satellietverbinding-oekraïne-niet-meer-opbrengen>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/993073962/swingen-tussen-de-museumstukken>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1322881641/eu-chef-borrell-vliegt-weer-uit-de-bocht-het-westen-gaat-niet-terugslaan-met-atoomwapens>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/938341608/harde-strijd-om-bachmoet-weten-de-oekraïners-stand-te-houden>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/2146962597/wie-kan-doorbraak-in-oekraïne-forceren-een-land-heeft-misschien-wel-de-sleutel-in-handen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/309220938/oekraïense-elitesoldaat-zat-krijgsgevangen-dacht-dat-ik-zonder-benen-thuis-zou-komen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/333056265/denen-willen-zich-aansluiten-bij-europees-defensiebeleid>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1096524771/merkel-verbreekt-stilte-en-veroordeelt-barbaarse-oorlog-rusland>

<https://www.telegraaf.nl/sport/812763477/oekraïne-mag-blijven-hopen-op-wk-ticket>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/697619496/russen-niet-geraakt-door-sancties>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/94729213/wij-ondervinden-de-consequenties>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/735942380/sancties-rusland-werken-averechts>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/575928161/vluchtelingen-marioepol-helpen-lotgenoten-de-tranen-komen-pas-aan-het-eind-van-de-dag>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/128493998/twee-russische-parlementsleden-geschorst-na-kritiek-op-oorlog-in-oekraïne>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1309718007/amerika-geeft-oekraïens-leger-langere-armen-dit-maakt-de-strijd-met-rusland-eerlijker>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/599374656/kabinet-komt-met-prijsplafond-voor-energierekening>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1293126814/live-leugens-kremlin-ontkent-oorlogsmisdaden-in-charkov>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/192960950/explosie-door-russische-raket-op-honderden-meters-van-oekraïense-kerncentrale>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1561356101/hulp-aan-oekraïens-asiel-achtergelaten-honden-getraumatiseerd>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1949627746/turkije-wil-lid-worden-van-navo-van-het-oosten>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1923393781/live-russen-trekken-severodonetsk-binnen>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1851413843/nederland-vierde-slachtoffer-gasoorlog-van-gazprom>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1784667747/5-vragen-wat-betekent-afsluiten-russisch-gas-voor-ons>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/2032117303/gazprom-stopt-levering-gas-aan-nederland>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/269552578/groninger-gas-bonus-voor-nederland>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/122355595/de-maffia-taal-van-vladimir-poetin>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1930374476/defensienota-investeringen-in-killerdrones-en-raketsysteem>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/363167181/duitsland-gaat-grondwet-wijzigen-voor-mega-investering-in-leger>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/79588889/hij-vocht-tegen-is-en-de-russen-maar-leven-jonge-brit-hangt-alweer-aan-zijden-draadje>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/626614647/live-zelenski-marioepol-bijna-volledig-in-russische-handen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/642490800/restaurateur-redt-kostbare-violen-van-plundering-door-russen-ze-schoten-voor-de-lol-naast-ons>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/822998151/live-kerncentrale-oekraïne-weer-aangesloten-op-stroomnet>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/98277380/hoeveel-burgers-vonden-reeds-de-dood-in-oekraïne-sinds-uitbreken-van-de-oorlog>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/229945476/rusland-smoort-oorlogskritiek-populaire-oud-burgemeester-opgepakt>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/424053566/hoe-poolse-gangster-schrikbewind-voert-als-hoofd-van-internationaal-legioen-in-oekraïne>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/2057975331/hiv-medicatie-naar-oekraïne-onderweg-genoeg-voor-twaalf-maanden>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/446269091/onwennige-eerste-schooldag-oekraïense-kinderen-ik-wil-naar-huis>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1208306521/live-spanje-neemt-russisch-superjacht-in-beslag>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1622116537/kan-poetin-worden-vervolgd-voor-oorlogsmisdaden>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1251089445/nederland-en-spanje-willen-meer-tijd-voor-eu-landen-met-veel-te-hoge-schuld>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/519578320/duitsland-zet-40-russische-diplomaten-uit>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/986254650/duitse-autoriteiten-nemen-controle-over-bij-onderdeel-gazprom>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1430696250/europese-unie-bereidt-nieuwe-sancties-rusland-voor-na-slachtpartij-in-boetsja>

<https://www.telegraaf.nl/watuzegt/1676609323/internationale-gemeenschap-moet-russische-oorlogsmisdaden-onderzoeken>

<https://www.telegraaf.nl/financieel/1840242105/chinese-staatsbedrijven-in-gesprek-over-aankopen-russisch-gas>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/511823283/oekraine-vergelijkt-slachting-boetsja-met-genocide-srebrenica-wie-weet-hoeveel-slachtoffers-we-nog-gaan-vinden>

<https://www.telegraaf.nl/entertainment/558218040/nederlanders-niet-in-de-prijzen-bij-grammy-s-zelenski-spreekt-publiek-toe>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/958287250/oekraine-waarschuwt-burgers-om-weg-te-wezen-onze-strijdkrachten-gaan-in-de-tegenaanval>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/721302401/live-nord-stream-1-vanaf-maandag-dicht-voor-onderhoud-angst-dat-rusland-gaskraan-gesloten-houdt>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1131443014/live-russen-schieten-eigen-heli-uit-de-lucht-nabij-cherson>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/1122063196/duitsland-verkoopt-honderd-houwitsers-aan-oekrainetelegraaf.nl/financieel/823278438/wachtlijst-warmtepomp-onderdelen-moeten-uit-oekraine-komen>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/513318932/live-cnn-russen-stelen-graan-uit-oekraine-en-brengen-het-naar-syrie>

<https://www.telegraaf.nl/nieuws/851233011/in-finland-is-het-navo-bier-niet-aan-te-slepen-de-russen-kunnen-ons-niets-maken>

АНОТАЦІЯ

Дипломної роботи

Тема: «СТРАТЕГІЧНІ НАРАТИВИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В ПОЛІТИКО-ПУБЛІЧНОМУ ДИСКУРСІ НІДЕРЛАНДІВ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ»

Студентка: Шапран Анастасія Віталіївна

Рік навчання, факультет: 4 рік навчання, ФСНСТ.

Наукова керівниця: кандидатка філософських наук, доцентка, Голіченко Т.С.

Рецензент _____

Захищена “ ____ ” _____ 20__ р.

Короткий зміст роботи:

Робота присвячена виявленню впливу стратегічних наративів російської пропаганди щодо російсько-української війни на політичний і публічний дискурс Нідерландів. Запропоновано оновлену теоретико-методологічну основу, що ґрунтується на Системі стратегічних наративів, доповнюється елементами дискурс-аналізу та відрізняється фокусом на цільову аудиторію наративів. Підтверджено актуальність результатів роботи Постійної міжнародної місії медіа-моніторингу щодо дезінформації для вивчення впливу російських наративів у країнах Західної Європи. За допомогою визначених особливостей політичної культури Нідерландів та українсько-нідерландських відносин, і проведення аналізу партійних та медіа публікацій у Нідерландах, виявлено, що вплив російських стратегічних наративів на Нідерланди є низьким. У політико-публічному дискурсі, єдиний актор, що просуває повідомлення російських наративів – це право-радикальна партія Forum voor Democratie, яка може бути пов’язана з російським правлінням. Ці повідомлення не знаходять відгуку серед інших політичних партій, громадської думки та популярних ЗМІ. Часткові збіги російських та нідерландських наративів пояснюються низкою факторів: від інструменталізації питання до відчуття економічної загрози.